

1.
1.
2.
31
36
44
5.
6
7.

177.

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI PRIN-
CIPIS AC DOMINI

FRIDERICI VVIL-
HELMII

DUCIS MEGAPOLITANI
REGENTIS
&c. &c. &c.

CONSILIARIO INTIMO
VIRO

ILLUSTRI atq; MAGNIFICO
DOMINO

DN. JOHANNI

WILHELMII /

CANCELLARIÆ, JUSTITIÆ, ET CONSISTORII
MEGLENBURGICI DIRECTORI
&c. &c.

DOMINO SUO GRATIOSISSIMO

Salutem! Observantiam! Obsequia!

VIR ILLUSTRIS ac MAGNIFICE,

Vam justissimis rati-
onibus Dedicaciones Catalo-
go rerum nauleosarum sint
inscriptæ; nec injustius quic-
quam esse possit, ac illarum
oblatione illud furari velle
tempus, quod VIRI TUI
similes tam sancte incolumi-
tati publicæ per omnia mo-

menta sacrarunt; haud tamen imperare mihi potui,
quin hisce pagellis ILLUSTRÉ NOMEN TUUM
præfigam & Splendidissimo tali Frontispicio & Decus
& Rcbur meis thesibus addam. Habent hæ, Auram
hanc & Musas Rostochienteses ad edenda elegantissi-
ma Ingenia habiles admodum esse; sed in quo pro-
niores unquam fuere, vel magis sollicitæ ac in TUI
Formatione? Imo ac si timuissent TE tormato vi-
res

res suas ita exhaustas fore, ut ægre per Seculum re-
dintegrentur, TE declinante & jam elapso Seculo
gignere voluere, quo in hoc, quod ingressi fumus,
adhuc dum servare & per bina ita Secula orbi sistere
possent, Solidissimum omnium suorum conatum Opus.
An simul de sua conservatione laboraverint?
haud dubitare licet, nec enim Benignus Splendor
PRINCIPIS NOSTRI CLEMENTISSIMI, TE illu-
strat, quin & Mundum Megapolensem, & vel maxime
Hunc nostrum Horizontem Illius abundantia frui ve-
lis. Patiare ergo, **VIR ILLUSTRIS, TE** quod
es, quoque dici, Ingeniosissimorum Fœtum, quos
Rosetum tulit, perfectissimum Exemplar, ad cuius
ideam omnes Alii debent, pauci poterunt se compo-
nere. Mihi non adeo felici tellure prognato, TE mi-
liis relicturus, triumphaturus tamen de gloria obe-
dientiæ, quâ sum

ILLUSTRIS TUI NOMINIS

cultor devotissimus

J. GERHARD.

PRÆFAMEN.

erologiam, quamvis

inter Medicinæ desiderata reposu-
erit *Anton, van der Linden in Manu-*
duct. ad Medicin; non tamen hinc
omnes sollicitudines præcorû sper-
nendæ sũt, quas circa aërem habu-
ere. Noverant illi, accedere ex
aëre ingeniis pondus & purio-
rem ac sincerio rem, qui simul in
singula momenta recens sit, mul-

tum facere ad corporis salutem, vigorem mentis, & meditati-
ones doctas. Unde *Vitruvius l. i. de architect. c. 6.* opportune
de oppido in insula Lesbo, *Myrilene* dicto, monet, *magnifi-*
center esse adificatum, & elegant, sed positum non prudenter,
in illa civitate Auster cum flat, homines egrotare, cum Corus
ussire &c. Nec ex alia ratione *Palladi* vel sapientiæ dextri-
buerunt condituram Musæi Græciæ in saluberrimo loco &
aëris temperie optima prædito, de quo prolixius *Hippolitus d*
Collibus de incrementis urbium cap. 2. Dolendum potius
est, eadem cum hodie vis sit aëri, & adhuc ingeniorum præ-
stantia, hominumve salus ab aëris benignitate multum pendeat,
neglectum adeo esse tantum valetudinis & eruditionis præfidi-
um, nisi quod hinc inde quæpiam alit raro offendas istius
memorem. Scripsit quippe de salubritate aëris Romani *Marfi-*
lius Cognatus Prof. Medic. in Gymnas. Romano, ceu in ejus vita
refert

refert *Jam. Nycius Erythraeus in Pinacot. hec. num. 52. Pariter Ds. Morovius Gallus, thesibus quibusdā Anno 1685. Parisiis habitis auram quæ Versallias perfluit temperatam esse defendit; nec non D. Waldschmidius Prof. Kilon. erudita Disp. temperiem Athenæi Cymbrii adstruxit Disputatione Kiloni habita & ita confirmavit quæ Cason Grammius de aura Chiloniensi in Chilonio novo Holsatiæ Parnasso A. 1567. attulit. A plurimis vel neglecta dixerimus, vel adeo sparsim disseminata esse de locorum indole argumenta, ut à Lectore conculcentur prius, ac negligantur, quam ut hujus oculos & animum in se convertendo, speratam reipubl. literariæ & incolarum salutem producant. Dixerimus hoc eodem jure de hac nostra, quam inhabitamus, Urbe, quam salubri aura perfundi fama dudum voluit, & quæ in progignendis elegantissimis hominum ingeniis ad præstantissimas omnes artes à natura factis, semper felix est habita, sed de cujus fundamento, non nisi pauca verba reperimus, quæ *Laurebergius* habet in *Acerra Philolog.* Es ist zu Rostock eine gesunde Luft / dran nach dem Mittag ist die Stadt hoch mit erbobenen Wällen und Mauern umgeben daß also die schädliche und pestilentialische Luft / und ungesunde Süda und mehrentheils überhin wehen / und nicht tief in die Stadt kommen. Nach Mitternacht aber / oder gegen Vorden am Strande ist die Stadt niedrig daß also tie gesungte Vordwinde die Gassen durch und durch wehen. Aus diesen Ursachen wird die Luft bey uns selten vergiffet. *Altius ergo vel maxime hoc tempore, quo hinc inde Pestis metus urbes occupat, inquirere è re erit, & indagare, an & quo jure aer Rostochiensis salubris audiat, & quæ commoda inde ejus incolæ & studia sentiant? Sed quia aeris natura & ejus salubritatis ratio cognita esse ante debet, quam de illa judicare licet, placuit tribus Capitibus hocce argumentum includere: Ut Primum exponat aeris Essentiam; Alterum Qualitates quas cum salubri tum insalubris obrinet; Tertium illum, quem Rostochium spirat aerem, admodum esse salubrem demonstret F. F.**

CAP. I.

CAP. I.

De Aere in genere.

§. 1.

Paradoxum videbitur multis statuere, essentiam rerum naturalium sapissime disquirendo obnubilari & ab indagatione subtili, majori obscuritate illam obtegi; sed veritati ita consonum est, ut si ceteroquin argumenta hujus effati deessent, praesens de quo acturi sumus subjectum, i. e. aer, illud roborare satis valeat. Vix ullus affirmabit, disquisitione istius vocis, & profundiore meditatione num ab *ἀήρ* l. *ἀέρας* & *ἀίρην* l. quasi semper fluat & descendat (a) hujus naturam magis innotescere; nec profundius erudimur examine longissimo, quo jure quave injuria aer dicatur Hippocrati Flatus, Aristoteli Spiritus, Plinio coelum, &c. An mereatur titulum Hermaphroditi, quia de natura ignis & aquae participat? At, an fallimur, si insuper statuamus, nec tot definitionibus, descriptionibus ejus essentiam melius patefcere, quibus pro moribus seculorum & ingenijs docentium variis nobis offertur? Sive enim cultor Aristotelis aerem elementum dicas leve summe humidum & remisse calidum (b) Sive Cartesianae disciplinae alumnus illum velis esse congeriem particularum tertii elementi, tam tenuium & a se mutuo disjunctarum, ut quibuslibet moribus globulorum caelestium obsequantur. (c): Sive cum *Mundio* affirmes naturam fluidam immenso spatio diffusam terram & planetas comprehendentem [d] Sive cum *Bechero* defendas esse terram extensam (e) Sive cum *Varenio* credas texturam multorum corpusculorum quae telluri adhaerent, ut lanugo pomo cotoneo; (f) centenas alias opinionones & voculas mittimus, quas non secula, non lustra, sed annimo mentes de novo excludunt) facile undiqueque elucescit, nihil

A 2

a) *Operosum se circa haec praebet Nancelius in Analogia Macrocosmi & Microcosmi* p. 66. (b) *Aristot. l. 2. de Gen. & corr. c. 3. Sperling. instit. phys. l. 9. c. 2.* (c) *Cartes. princip. phil. part. 4. Art. 45.* (d) *Tr. de aere c. 1. p. 2.* (e) *Alphab. mineral. c. 3. p. 104.* (f) *Geograph. l. 1. Scilicet §. probl. 1.*

4

nihil ex tot variantibus circumscriptionibus firmiter concludi,
 ac aëris essentiam nondum clare patere (a) Ad diu superfluis huius
 curiositatibus merito debent quaestiones perquam multae v.g.
 an aër natura sua albus, an potius niger sit? an propriae suae sub-
 stantiae corruptela, aut obcuriori scholarum termino, an tota
 sua substantia, quam occultam qualitatem vocant, nos possit
 afficere? an sit Spiritus communis, qui & deferat Spirituum
 animalibus inclusorum scientiam ab altero in alterum? an affici-
 atur rebus praesentibus futurisque, atque nobiscum communicet
 b] &c. Nec enim ulla spes superest ex illis aëris substantiam in-
 aprium produci posse.

S. 2. Merentur maiorem laudem, conamina illorum qui
 inanibus illis contradictionibus rescissis, pace facta conjunctis
 viribus seruo huic fugitivo compedes injicere & de vinculis ac-
 manicis cogitare coeperunt, quo pro lubitu examini suo rigo-
 roso sese sistant. Laudabiles in hoc negotio conatus sunt *Can-*
cellarii Angliae Baconis de Verulamio [c] saltem ex eo quod, qui
 huc collimarint, primi sint; item *Drebelii*, autus extollimus. Ther-
 mometri gradus frigoris & caloris perpetuo monstrantis in-
 ventione omnibus gratissimos (d) *Toricelli* denique *Florentini*
 curiosi admodum labores (e) sed quos multis modis superavit
 acies ingenii *Contulsi Reip. Magdeburgensis D. Geerickii*, qui
 aërem loco docuit seu carcere concludere, eo consilio, ut ex
 eo multa explicaretur. Hic Machinam quam anthliam pneuma-
 ticam hodie dicimus, primus adornavit, & autor extitit, ut alii
 obtetricantes huic invento accommodando manus (quos inter
 ex merito tria virorum eminent, *Boile*, *Sturm*, *Reiberus*)
 eò perduxerint, ut vix amplius illi liceat, ad examen vocato,
 ut olim sui arbitrii esse. Quod si tamen aperte & ingenue

(a) *conf. obs. Hallens. Tom. 5. obs. 3. b) Thom. Campanella*
de spiritu rerum cap. 1. (c) Natusest A. C. 1540. Mor-
anus A. 1626. (d) Sunt qui Roberto Fludd sive à Flud-
ibus id honoris tribuunt, sed Drebelii defensionem Fre-
nuè agit Sam. Reiberus D. sseri. de aëre c. 7. conf. Sturm
append. ad collegiosos. p. 89. (e) quorum historiam habet
Sturm l. c. p. 120.

5
fateri velimus, quousq̄ aër, per vim illam tormentorum, quibus
Viri modo dicti ad oppugnandum usi sunt, innotuerit, affirman-
dum erit, ejus exteriorem amictum detectum aliquantisper esse
& innotuisse, quibuscum familiaritatem colat, sed adhuc dum,
latitare veram ejus formam, veram faciem, seu quid intus &
sub cute gerat, Ausimus itaq̄ verba illa, quæ Boyle (a) ex can-
dore eruditionis celebris de mercurio profert, aëri tribuere,
& hujus explicationem pensum dicere ipsam industriam, omnesq̄
conatus non unius tantum Philosophi, sed plurium etiam seculorum
defatigans, cum examina versipellis illius proibi plus ad hunc diem
admiratiois, quam satisfactionis, plus scrupuli quam certe cog-
nitionis generaverint. Memorata tamen doctissima conamina
remenda omnino sunt, fovenda & exosculanda, quod aërem,
qualem, dum terræ confinis, corpora nostra ambit, respi-
ramus, & de quo in subsequens potissimum sermo noster
erit, familiariori menti nostræ fecerunt, & ut quædam ejus sit
notitia, examinando detexerunt.

§. 3. Supponimus ergo illa experimenta & ex illis con-
cludimus aërem atmosphæricum corporis fluidis esse annu-
merandum ex innumeris particulis minoribus actu separa-
tis sed motu perpetuo alias juxta alias agitata conflatum.
Particulas vero illas in certas quasdam classes ad receptam hodie
methodum collocare & displicere studio nolumus, qui vere-
mur, omnem illam in explicandis rerum phænomenis & causis
à recentioribus exstructam & triplicis generis particulis inni-
tentem molem unica quæstione. Unde scilicet constet dari vel
esse non pauciores aut plures, quam exacte trinas illarum spe-
cies? destri posse & corruere. Crediderimus distinctio-
nem in majores moleculas & minores globulos omni discipli-
næ aëris fore suffecturam, & quia de his in subsequens
sermo erit, de illis affirmamus tales esse, quæ comprimari possint,
sed compressæ priorem sese explicando situm appetant. Col-
ligitur hoc ex robore quod sclopera pneumatica habent, quæ
aëre intra illa coacto & in libertatem iterum misso, globulos
plumbeos per longū tractum ejaculantur, nec in concinne Au-

A 2

tores

2) Exerc. 3. de utilit. Philosophia.

66

tores plumis mollissimis olorinis illud negotium explicant, quæ
 rum tres circiter libræ in palmarem globum comprimiquidem
 possunt aut expansioni relicta culcitram vel stragulam quinque
 pedes longam & latam explent. Harum pressuræ & nisi
 pondus inest & robur quo aër pollet, ac non ad volucres
 tantum ferendas, aut ad ponderosiora e.g. nubes sustinendum
 sufficit, sed majori motu accedente maximo impetu & rabie
 furit, domos prosternit, ingentes arbores radicitus evellit,
 terram ipsam concutit, & haud raro summa imis miscet.
 Insuper pro harum particularum majori minorive præ-
 sentia, diversa indole, singulari textura, motu di-
 verso, citiori aut tardiori exclusione, ipsa hæc atmo-
 sphæra non modo ex diversitate locorum & plagarum terræ
 varia est, sed Protei instar in una eademq; regione uno eodem-
 que tractu, se quam frequentissimè in varias figuras miraculose
 convertit; ut nunc serena sit, nunc tranquilla, nunc crassa no-
 bis circumfundatur, nunc tenuis appareat, nunc maximis ca-
 loribus urat, nunc modico calore tepeat, nunc intolerabili
 frigore angat, nunc humido & frequenti humore nunc siccitate
 laboret, nunc salutariter illa fruamur, nunc vitiosius lethifera
 consumamur, de quibus mutationibus & earundem ætiologia
 clarius disserendi in subsequentiis erit occasio.

§. 4. Fons illarum globus terraqueus est, huiusque
 concreta magis minusque porosa illas copiosissimè spargunt.
 A priori illud facile evincitur, & ex ipsa corporum structura
 fluit; dum quævis concreta ex meris punctis & filamentis in
 pluribus vel paucioribus angulis se tangentibus vario nexu
 diversa serie, distincto ordine, arctiori vel laxiori structura,
 variave implicatione sunt conflata. Unde est, quod corpora
 quæcunque, ne solidissimis quidem illorum exceptis, pellucida
 sint, ut, loquamur cum *Vossio* (a) sive ligni fibras à reliquo cor-
 pore separatas in Sole observes sine perspicua, sive particulas areni-
 sas à saxis avulsas seorsim contempleris vitri & crystalli claritatem
 inesse sentias, per Marmor etiam cubitalis fuerit crassitie
 metrum candela facile animadvertas, imo digiti cutem ad latera

nonni,

a) *Tract. de luc.*

nonnihil illuminando exigua flammula penetrat & tenuissima brae
 Aeole ex solidissimo metallo dilatata, adverso sole si spectentur,
 pellucide sint. A posteriori pariter illius veritatem corpora
 probant sulphure magis abundantia, quæ, si velociori motu
 rapiantur circum quæsi seu halonem evomunt in spatium
 circumstantes sese diffundentem, id quod in corporibus igne
 flagrantibus ad oculum quotidie patet, quæ in fluidum per uni-
 versum aëra dispersum abeunt. Pariter in plantis ac fructibus
 illud facile ex olfactu colligere est & fragrantia, quam in multas
 leucas læpe spargunt (a). Et ne de mineralibus, metallis, vel
 aliis corporibus ad sensus nostros solidissimis dubitemus, Ma-
 gnes facit, qui vires suas in ferro per firmissima marmora exercet,
 imo tincturam ferri ad magnetis contactum vitrum transu-
 dare Scius expertus est. (b) Antimonium validissimo igne in
 vitrum coactum sine sensibili sui damno vel centies affusos
 liquores virtute emetica imprægnat, quo in formam crucifixi
 fulo olim Monachus in Italia astutè plurimos circumvenit & in-
 gens lucrum sibi ac monasterio, in quo vixit, paravit, credulis
 omnibus mirantibus ex tam creberrimo usu & in morbis chro-
 nicis auxilio nihil ejus vires frangi vel crucem imminui, hinc
 vires sanctæ imagini adscribentibus. Mittimus lapides, violam,
 odoresve alios diversissimos spirantes, ad quos referri posset
 ille, quem Bibliotheca Ducalis, quæ Gustrovii est, servat qui
 satis eleganter panem frugalem (Ein Leib Brodt) representat
 & levi strictione panem etiam spirat. Attendamus tantum ad
 anathymiales saturninas, Mercuriales, Joviales, tragico effectu
 metallurgis tam nocivas ut hos bis morbos pati haud inapte
 dixerit Hoffmannus (c) Nec ignota hodie chymix gnatis me-
 thodus quæ sulphur tum vulgare cum antimonii in spiritum sua-
 mantem redigere possunt adeo validum, ut argentum cistis
 lignis

(a) de pomis recentibus in navi tantam fragrantiam spirantibus,
 ut plurimis in alia navi per molesta esset vid Sim. Pauli
 in Quadrupart Botanico clas. 2. p. 89. conf. Merclini
 itinerarium judicum & Paulinus in tract. de nuc. Mo-
 sebat a. p. 7. (b) in eschnica curiosa l. 1. p. 250 (c) Diss.
 de Metalurgia §. 46

lignis inclusum, fusco colore induat & atramenti sympathetici locum commodissime impleat. (a) Ipsum omnino aurum vix ex mente destructioni obnoxium, in auras avolat, & per breve tempus partem quandam ponderis sui amittit, ceu sale quodam subtilissimo id præstavit Boyle (b) vitro vero combustorio Hombergius (c) Quod si ad dissolutiones corporum, fermentationes, effervescencias &c. progredi animus esset, undiquaque quot novæ experientia tot valida argumenta forent. In regno animali illa effluvia esse continua vix probatione indiget; fumantia brutorum corpora, admouo digitum ad corpus politum, item statera, quæ Sanctorius usus est, abunde id cuius perivadent, ut eo confidentius asserto Albini (d) subscribere liceat: *nullum dari posse solidum corpus, quod poros non habeat*, addimus quod per illa non aliquid dimittat. In hoc tamen discrimen quoddam erit admittendum, quod haud æque facile aut æque ubertim quodvis concretum, sed pro arctiori tantum vel laxiori sui nexu atomos fundat. Hinc est, quod omnium maximè frequentes sint aquæ, dum non solum ubivis surgunt, sed quoque à ventis maria, quæ superficie ampla gaudent, lambentibus, item à sole magno numero abripiuntur, & nunc corpora v. g. nubes formant, nunc sub aliâ facie ortum suum repetunt. Ex eo quoque ratio fluit quare maria, quæ tot flumina quæ suas in illa effundunt aquas & tot pluvias recipiunt non adeo augeri observemus. Terrarum molecularum præsentiam pulverulenta atmospheræ facies monstrat, & connubium evincit, quod hisce cum aquæ est, adeo firmum ut nec centesima per alembicum destillatio illud solvere valeat, præter quod sola subsidentia spontè secedant. Illarum quoque teites sunt impuritates, quæ cum pluvia decidunt ac in rectis, rupibus, lapidibus &c. accretiones vegetabilium facilitant, quandoque sub facie pulveris copiosissimi inspidi in terra hærent, & si flavus illis color fuerit, pro sulphure à vulgo habentur. (Es habe Schwefel gereget.) Quod si illis particulæ salinæ sese adhaerent, rubiginem, non modo ferramentis, sed & auro nitentibus picturis & stauis affricant.

(a.) id §. 3. (b) *experimente physico-Mechan. exper. 22. p. m. 63*
 (c) *Nonvell de la republia, des lettres mois de mars 1703. artic. 2. (d) Dije. 8. de Tabaco thes. 6.*

nosse
 mos
 nem
 dem
 chani
 subtil
 vivun
 vivun
 non n
 perly
 quis n
 vel m
 relicta
 reced
 & exp
 cinnon
 menta
 gum
 men,
 helici
 ad, mo
 §.
 descrip
 farum
 est in f
 nam m
 yenefi
 in effe
 creatu
 ptum
 temur
 aërem
 lyafi s
 secund

§. 5. Indolem modo dictarum particularum accurate nosse, vix homini concessum est, tenuitate quippe sua acutissimos nostros sensus effugiunt. Aliquomodo tamen per inductionem istud licebit, quando consideramus in singulis partibus eandem ac in toto naturam esse, nempe quotidianis laboribus mechanicorum ac chymicorum edocemur, sive ligneam scobem subtilissime à toto suo deradant esse lignum, sive argentum vivum in miriades particularum dissolvent manere argentum vivum, sive quam velint particulam ab aureo globo discerpant, non minus illam aurum esse ac totum à quo derasa est. Pariter persuasum habemus illud in aliis corporum effluviis obtinere. Sed quis non demonstrare, modo enumerare contendet, quæ vel millenis modis transformentur, & à priori statu vel sibi relicta vel ex occurso & connubio diversorum corporum recedant? Si quid & hic conjecturis dandum, rationi tamen & experientiis congruis, videmus solidorumamenta in cinnos resillire & hinc ex potentia, quæ aëri est, pariter argumentamur, plurima effluviarum genera, quia inclusa magnum effectum exerunt, elateres imitari mechanicos, ita tamen, ut nunc convexi sint nunc concavi, nunc cylindrici, nunc helici, nunc figuræ regularis, nunc variæ, alii cuneiformes, alii admodum laminæ extensi, alii armillarum instar circumflexi, &c.

§. 6. Pergimus ad scrutinium autorum, qui hactenus descriptas concretorum atomos aëri miscent, & inde tot diversarum illarum phasium moderatores sunt. Non autem mens est in supranaturales causas altius in præsens inquirere, & quænam metamorphoses atmosphæræ à DEO, Angelis bonis, malis, veneficis &c. imprimantur, examinare, : increduliores quippe in effectibus enti magico à vulgo adscribi solitis maxime cum creaturæ, intra naturæ cancellos inclusæ, non supra præscriptum sibi ordinem agere possint; De DEO reverenter profitemur, illi, prout in agendo liberrimo, manus liberas esse aërem pro beneplacito suo varie modificandi, aut insimul pertractandi sumus infinitam suam potestatem raro citra causarum secundarum interventum in mundum agere, sed ordinem

ab aeterna sua Sapiencia, ut in aliis creaturis sic & in aëre institutum, firmiter observare, neque transgredi, nisi summa hoc ipsum gloriae demonstrandae divinae necessitas urgeat. Ad naturales potius progredimur, quarum inter Altra primatum obtinent, vel ex sententia illorum quaeis caelum aperitur liber & stellae velut litterae, quae sua decreta non solum ut signa, sed etiam ut causas sublunaribus, sive in favorem, sive in persecutionem intimant, (a) ita ut aëris quoque facies configurationibus caelestibus subdita sit, ejusque differens & distincta indoles tum è natura corporum caelestium, cum ex varia luminis commitione, differentibus radiorum concursibus fluat. Hinc cum de sole indoctis quoque notissimum sit, huius circuitu, accessu, recessuque diurno & annuo varias temporum vices effici, ac pro ipsius à punctis verticalibus distantia tempora variare; ulterius infertur, reliquas aequae planetas imperium habere in aërem pro sua quaeque natura. Saturnum à sole & terrae humiditatibus remotiorem, abunde frigefacere, moderatè siccare; Martem, quia illi solaris orbis subsit, adurere; Jovem inter Saturni frigora & Martis calores locatum, calefacere & humectare; Venerem, quod Lunae vicinior, magis humectare, sed quia ad solem quoque accedit, calefacere; Mercurium, celerrime in utramque partem mutationes facere, tanquam à veloci suo cum sole, à quo nunquam recedit, motu. (b) Pariter affertur de aliis stellis, singulares has habere idiotropias e. g. ex ortu caniculæ magnas in aëre fieri perturbationes, æltuare maria &c. Pleiadum occasu insurgere tempestates, in ortu mitescere aërem &c. Arcturo emergere procellosas cadere grandines &c. ita tamen, ut ad diversas & insignes illarum, præsertim errantium congressus, con-

figurati

- a) Jacobi Gassarelli assercum in libro cui tit. les connoissies inouies, qui vult integra ex stellis combinata in calis facie legi, & literis hebraicis expressa esse vocabula, ex quibus facies rerum sublunarium dispici possit, examinae & de his revellit Oerelius Disp. de futuris Erford. A. 1699. habita e. h.
- b) Conf. Jonsonii Syntag. wæd. l. 1. tit. 2.

figurationes, prout vel faustis se mutuo felicibusq; comple-
 ctantur radiis, vel minacibus & hostilibus feriunt & infestantur,
 sequantur diversi aëris motus & effectus. At perquam
 multi sunt, qui aliter de efficacia astrorum sentiunt, & contra-
 rio oportet hos, ac quo illi, esse exclusos aspectu cœli, adeo
 inter utrosq; sententiarum disparitas. Quicquid enim illi afferunt,
 laudant, extollunt, tot inductionibus, exemplis, similibus &c.
 probant, imo probationibus ferme obruunt, hoc hi ipsi spernunt,
 culpantur, rident, inanes rhetorisationes vocant, ac dicitur &
 scommatibus lepidissimis proscindunt. Nec tamen hi ipsi suis
 rationibus destituuntur, quas validissimas dixeris, dum ab astro-
 rum velocissimo cursu & distantia maxima illas petunt. Quippe ex
 calculo *Cardani*, quem multi approbant, quæque stella vel pun-
 ctum in Æquatore firmamenti tempore unius pulsus arteriæ i. e.
 prope insensibili, ut 32. vel ex calculo *Tyconis* 788. aut ad minimum
 732. milliaria Germanica transvolare necessum habet, & adeo su-
 per unum locum terræ vix minutum consistit (quævis *Copernici*
 modus demonstrandi cœli faciem arripet, facile ex inverso cal-
 culo, quod quærun, habebunt.) Pariter ex calculo *Hugenii*
 terra 12000. diametris suis à sole abest (cujus spatii amplitudo
 si milliarium numero designanda est, plus quam septendecim
 milliones milliarium germanicorum comprehendit) Sive tam
 longe distat, ut, si ex terra ad solem globulus continuo feratur
 (adhibet ibidem auctor mensuram globi ex majore tormento emissi,
 quem singulis hora secundis scrupulis centum circiter hexapedas
 consistere, experimentis compertum esse statuit) tere annos 25, esset
 insulturnus. Ex quibus sponte fluit, vel determinatam aëris
 conditionem in certo loco edi non posse, vel ad minimum ul-
 tra sphaeram mentis humanæ esse collocatum, specialiora de
 astris afferre velle. Tantis jam dubitationum fluctibus stellarum
 virtus adhuc immerga est, & utrinque viri pugnant, quos cœli
 interpretes vocaveris. Quod si in lite illa dijudicanda nos tram
 exponere mentem debemus, uti quidem præsens negotium
 requirere videtur, non adeo difficile probatu foret, præcario
 latis ipsa nomina, quibus astra nunc gaudent, & ex quibus de
 illorum

12

illorum viribus iudicium fit, olim esse imposita, & revera orta ex neglecta vel non satis intellecta Chaldaeorum, Egyptiorum, ve cryptographia chymica, quando ceteri illarum gentium, queis sacra illa studio occultabantur, ex patrio regionum illarum ritu, facile inducebantur, stellas divino cultu prosequi, eas entia credere intelligentia, imo ipsissima esse Numina, hinc influxum astrorum divinam dicere potentiam (a), nisi peculiari disertationi hoc argumentum servaremus. Interim non diffitemur, quomodo se nunc res astrologice habent, nobis persvasum esse, excessu æque ac defectu aberrari, & nimio forsitan disputationis æstro nonnullos abreptos esse, hodienuve abripi. Hallucinantur ex nostra mente, qui astrorum vim speciatissime determinare, & hujus illiusque efficaciam tam sancte exprimere, & hæc omnibus pro articulis fidei obtrudere allaborant; quippe nec de sole omnium vividissimo astro adeo simpliciter affirmari potest, ejus accessum & recessum constanter sequi aeris certas modificationes; eodem enim per eadem signa, ut vocantur, Zodiaci, incedente, & quibus fixos certosve temporum anni terminos designare solent Astrologi, haud eadem quotannis reperitur aeris temperies. Sed pariter impingunt, qui vel penitus nullam, excepto sole, vel his ultimis temporibus extinctam astris addicunt influentiam & efficaciam, quam divinitus illis concessam esse novimus & quam lumine suo tam clare loquuntur aptissimo ad filamenta nervorum opticorum commovenda. Quid si tot soles, quot altra fixa, nec enim ut tales sint, quæquam prohibet, multa svadent, annon etiam vis illis erit, à nobis tantum remotor, hinc quoque debiliort Pseudo prophetarum i. e. Calendariographorum quotidiana delicta circa astrologiam, quia quamplurimum ex imprudenti illorum temeritate, queis auri sacra fames duram hanc legem imponit, & jungere jubet, quæ nullum habent cum astris nexum naturalem, astronomis imputare velle, durius nobis videtur, utpote quorum interpretes saltem videri volunt. Placent verba Doctoris Schoreri, Ich kan nicht in Abrede seyn / daß

(a) Vid. Euseb. Evang. l. 1. c. 6.

diejenigen daran schuldig (loquitur de timore ob instantem solis Eclipsin) welche gar zu weit in der Sternkunst gehen und abergläubischer/ ungründere Dinge auff die Bahn bringen / da denn das gemeine Volk/ welches am meisten und am liebsten in den Calendern liest / und ohne das vorwitzig ist / auch gerne was selzames höret/ leichtlich angesteket und beredet wird / daß dieses und jenes alles von dem Lauff der Planeten verursachet werde. Betant ist es / daß ich schon über die 14 Jahr mit dieser Kunst umgibe / meistens aber und sonderlich die letzereu Jahre mich beflissen in der mittleren Straffe zu bleiben / und den astrologischen abergläubischen Regeln, deren viel seyn / Abschied zu geben / wie ich denn schon oftmahls öffentlich geklaget / man mache es zu grob / die vermuthliche Sachen gebe man zu gewiß aus / und schreibe bey nahe das geringste Ding den Gestirn zu / und hole es von ihm herab. (a)

§. 7. Medium ergo lentire in hac controversia tutissimum esse videmus nec aliter possumus, cum etiam si effluvia globi terraquei sint, quæ aërem tot millenis modis inverrunt, Planetis tamen, quæ corpora sunt magna mole & extensione constantia, dum accessu suo ad globum nostrum, vel recessu atmosphæram illas inter & terram existentem nunc in arctius spatium cogunt, nunc denuo largius idem concedunt, & insimul mutuatitio lumine quo æq; ac terra nostra illustrantur, proximiorum atmosphæram attenuant, quædam in aërem potestas est. Sed omnium maxime astrorum splendidissimo Soli concedendum est quod moleculas aëreas non modo ad motum cogat, sed hunc variè modificando, tot illas rerum & temporum formas edere, efficaciter incitet, quia vividissimæ indolis, perniciosissimi motus, & nunquam non præsens est. Equidem ejus magnitudinem accurate determinare nondum alicui concessum est, illustre enim illud fides, ut Cassendus (b) ait, evellitoris longe condusionis situs est, quæ ut ipsam attingere aut assequi liceat exquisita ulla mensura; nec formam exprimere

B 3

mere

(a) In den Erinnerung von bevorstehender Sonnen Finsternis und Abmahnung von der daher entsetzlichen grossen Surcht Ulm. 1654. (b) Conf. Eimmartus de Sole.

mere hactenus licuit, adeo ejus splendor oculorum nostrorum minus lumen obfuscat, in machina vero helioscopica, solis facies excepta, disci magis formam, quam sphaerae seu globi similitudinem refert, quam ultimam illi competere nemo Astronomorum in dubium vocabit. Sufficit ergo, radios, qui ejusdem cum illo substantiae, tenuitatis & vivacitatis esse purissimus suus candor docet nobis propinquiores, melius vel quoad effectum innotuisse. Linqvimus anxiam illam lucem inter, lumen, & radios distinctionem (a) una quippe lux est, aequalis lucis virtus nec illud radii lucidi punctum, quod ultimum locum in peripheria telluris occupat, minoris praeter illo, quod in centro solis existit, virtutis activitatis perennitatis est. (b) Sed quod modi, quibus illa lux telluri communicatur, varii sint, ab atmosphaera potius quam lucis dependet particulis, nunc magis, nunc minus huic obtemperantibus. Materia ergo solaris (lumen, lux, radii haec omnia nobis erunt synonyma) si non in infinitum, in inde finitum tamen activitatem explicat (c) Apparet illius virtus, (ut mittamus quae communis physica de Heliotropio omnibus horis cum sole se convertente, Ornithogalo ter de die ad solis lubitum floris colorem mutante, praecario satis refert) ex maxima distantia, quae corpus solare & tellurem interjacet, (de qua in praecedentibus actum est,) sed quae non obstante illa a radiis in regno minerali subjugantur, quae firmissimo non nisi igni parent, & illa coercentur, quae omnem alium ignem respiciunt modo magis collecti, & ad focum ut vocant, seu centrum coacti sint; id quod ultoribus speculis, vulgo Brenspiegeln, communiter fieri solevit (d) Tali apparatu ligna videas aqua prius madefacta statim in flammam ruere, lapidem scissilem liquefendo in vitrum

a] De qua vid. Phys. Gorbana l. 2. part. spec. c. 3. (b) quae plura circa illam distinctionem corrigi merentur, vid. in Hamel: astron. physica l. 1. c. 1. c] An ejus splendor sidem beatorum attingat, sat curiosè inquirat Franciscus Valesius in Sacra philof. p. 47. d] An per glaciem illud quoque obtineri possit, quod vult D. von der Wette in notis ad amantitates physicas p. 46. nostra experientia silet.

vitrum nigricans abire, vas argillaceum aqua repletum, hac ebulliente colligescere, lateres coctos ex candefieri, asbestum in vitrum transire. (a) Ex tali insuper activitate fluit argumentum contra illos, qui vim solis se ultra radices procerarum arborum, i.e. ultra decem circiter pedum profunditatem extendere negant; rectius illis sentit *Eimmarius*, quem virum in astronomicis studiis sine pari vocat *Molierus* (b) qui portionem solaris naturæ etiam intrinsecus intra corticem telluris residere affirmat, & ita loquitur: *Cogita diametrum totam telluris esse numero rotundo milliaria 1720. demus spissitudini corticis telluris 60. milliaria in perpendiculari, an non sat sparii mundo subterraneo competet? est ne possibile ut profundissime metallorum fodine, non dicam 10 milliaria, saltem usicum emetiantur? Duplicentur hæc 60 milliaria, ut fiant 120 quæ ablata à tota spissitudine globi telluris relinquent 1600. Putesne per totam profunditatem hæc esse molem opacam inertem? Cogita immensum æquor lucis solaris in supra memorata distantia, telluris à sole; nempe duodecim mille diametris suis, quid est, ad 12000, cui totus telluris globus inftar punctuli minutissimi innascat? — an non cognosces ipsemet, nullam dari proportionem hujus opaci corticis telluris quamvis esset tenebricosissimus ad tam incomprehensibilem lucis vastitatem.* (c) Imo audacius pronunciamus, ignem illum, quem subterraneum vocant physici & distinctum ab omni alio igne volunt, non nisi prolem esse hujus lucis solaris in abyssa terræ abeuntis, nunc in montibus ignivomis lucentem, nunc sedulum in thermis, fusionibus metallorum, vegetationibus plantarum & vegetabilium, segregatione atomorum atmosphæram intrantium, prout diversa objectorum constitutio, materies magis minusve obsequiosa, sese illius viribus submitit. Equidem nos non latet, longius fore iter radiorum solarium ad hoc præstanda, sed etiam si longissimum sit, immensum pariter solis corpus est, quod illos mittit, & vel maxime radii, quia à globoso corpore procedunt, quo longinquius à centro pergunt, eo majores decussatim eundo, & in sese quasi remeando acquirunt vires. Quod attinet

(a) *V. Acta Lipsiensia Anno 1691. p. 18.* (b) *Disp. de annulo trin. §. 16.* (c) *cit. loc.*

attinet tenuissimam radiorū solarium indolem, equidem Digbeum Anglum gloriari esse solitū novimus, se possessorem esse pulveris rubicundi solaris ex radiis solis collectū; item David von der Becke acidus illos pronunciat; (a) est illic dubium manet, annon sint particulae atmosphære condensatæ, mixtæ illis, quas vas radios recipiens largitum est? hîc liceat Viro candido objicere, prout ipse ait, Se ex nimio amore Alkali aquam statuisse Alcalicam, ex nimio amore acidi jam voluisse ipsum Solem acidum. Tenuitas radiorum solarium ex illo motu satis constare potest, qui fit etiam in concretorum compactissimis corporibus, v. g. gemmis, acillarum solidissima adamante (b) Pariter variantes in Turcoide gemma maculas (c) Phosphorum smaragdinum (d) hinc inde in Musæis offendes; quo spectat lapillus Clementis X, (e) in quo macula sole oriente oriens, occidente occidens ad ejus motum circumacta fuit. Pergimus ad adstruendam materiam solaris presentiam, quod per totum etiam nocturnum tempus adsit, & facile probabitur, modo illa animalia observemus, quorum oculi noctu, ac in tenebris æque imo accuratius, ac interdum objecta visibilia dignoscunt, & luce quadam fulgere videntur, ut sunt feles, cincindulæ, & contemplemur ligna putrescentia, non solum splendorem fundentia: siquidem labor Bohni (f) & Boilei (f) evictum dederunt, non ab innata luce, sed ab ea quæ in atmosphæra hæret, splendorem illum esse. Et annon vel de igne aculari notum, illi appositos cibos, licet jam remoti sint, servare adhuc dum calorem, seu particulas ab igne sibi immixtas, item frige tacto quamvis fornace, conclave adhuc calefcere? Hæret scilicet, residua luminis pars [quam Hobbesius lucem secundam vocat, radios invisibiles Hannemannus (g) occidente sole in atmosphæra, sed quia illa à parte solis centrali, utpote Horizontem telluris à centro solis aversus est, seu solis discus sub Horizontem demer-

(a) In aman physic. (b) Boile Diff. de absoluta quiete in corpore. (c) idem de coloribus (d) Acta Erud. A. 1682. mens. Febr. p. 35. (e) Cardanus de judicio astrologico. (f) Circuli anat. physiolog. progymn. 27. (g) tractat. de color. (h) Disp. de aëre, corporum naturalium. p. 17.

demerfus, non adeo vividè premitur, & tam confipata non est ut radii à sensibilibus punctis prodeuntes ad retinam usque oculi, prout de die assolent, penetrare queant, oculus humanus communiter nihil de eo persentiscit, nisi statuerè velimus, sufficientem esse pro noctambulonibus, quos mira in tenebris peragere historiz volunt. Accedit quoque, quod medium per quod transeunt, non ita ut in die diaphanum sed atmosphæra ab effluviis tardius jam moris & sibi quasi magis incumbentibus densior & opaca sit: radiorum ergo incidentiz rectæ ob illam tortuositatem franguntur & immutantur. Augentur vero admodum commode hæc residua materiz solaris massæ, à luce stellarum fixarum nativa, & mutuatiua illa Lunæ, cæterarumque planetarum; utraqve enim, illa quia remotior, hæc quia jam reflexa & impetum in planetis sustinuit, svaviter morum celeritatem moderatur per diem aeri inductum, & ita effluviis aqueis, salutandi atmosphæram, faciliores vias parat.

§. 8. Omnibus nunc istis prælibatis & prolixius expofitis, quæ atmosphære, quæ luminis conditio sit, prope ramus ad demonstrandum, singulas illas nostræ aeris mutationes, quarum §. 3. mentio facta est, citra occultarum & his occultiorum i. e. magicarum causarum auxilium, fieri posse, imo fieri, & ex conaubio, proprietatibusque cœli & terræ redundare. Quod si enim radii magis paralele & per longum temporis spatium è centro solis in tellurem sunt directi, id quod fit in nostris oris sole tropicum cancri salutante, non potest non atmosphæra ab illis vividissime agitari, expandi, & cum hujus particulæ magis circa proprias axes moventur, ad sensum tactus nostri phænomenon caloris oriri, quod tempus æstatis nomine circumscribimus. Quod si vero radii oblique magis accedant, & per brevius temporis spatium, ita ut à solis centro haud tam vivide in terram nostram ejaculentur, quod contingit Sole circa tropicum capricorni existente, minor quoque atmosphære circumgyratio, & particularum motus est, ex quo sensus noster de frigore judicat, & quæle tempus Hyemem dicimus. At, quia effluvia e globo terraqueo, ut supra evictum est, divi-

sum

18
sui cum materia solari imperium habent, nunc motum illum
nimium moderantur, nunc nimiam quietem arcent. Hinc ratio,
quare æstus, qui in ipso solstitio æstivo satis vehemens foret,
moderatus tantum fit, quia non statim auscultant moleculæ illæ,
aut torporem suum per hyemem contractum excutiunt; acce-
dunt effluvia à nivibus sensim liqvefactis, ut ita suaviter aer
temperetur, ac amœnitate sua homines reficiat, id quod in-
Vere obtinet. Pariter ne circa solstitium brumale solis centro
magis magisque à terræ superficie recedente, statim hyemem
& grave frigus irruant, obstaculo sunt moleculæ illæ per omnem
ætatem motui ævetæ, utpote quæ non statim habenas audiunt,
præsertim quia relicte à præcedæno calore particulæ lucis ad
cursum nunquam non incitant, id quod Autumnali tempore
contingit.

§ 9. Humidam atmosphæræ faciem frequens reddit
effluviis aquæ præsentia, quorum tamen facies, quia
non temper eadem, nec illa eundem vel occupant, vel retinent
ubivis locum, hinc sub distinctis nominibus innotescunt. Illæ
quippe particulæ aquæ, quæ vesperi, de nocte, item summo
mane surgunt, sed quiete in tantum atmosphæra, ex di-
minuto radiorum solarium impetu & particularum atmosphæram
constituentium appropinquatione, altius tendere nequeunt,
interram relabentes ubi obviis graminibus, herbisve facile
adhærent, Ros nomine salutantur: quando illis altius ire con-
ceditur, ut in altiori atmosphæra regione hæreant, nebulas
formant, & dum lumen magis temperant crassum aerem infe-
runt; quod si adhuc altius pergunt, & in superiori atmosphæ-
ra plaga congregantur, & præ opacitate sua sub obtutum ve-
niunt ut corpora formare videantur, Nubes audiunt. Elevatæ
vero, quando pondere atmosphæram subjacentem superantes,
lapsu gravissimo una ruunt, sub vocabulo Nimbi intelligun-
tur, si illo moderatius, Imbres vocantur, & dum quod magis
consuetum aere substrato leviori elabente guttatim stillant, plu-
via dicuntur. At quia in descensu varia iterum forma sese
sunt, ac nunc in particulas lanarum floccis similes disceptæ
nunc

nunc in duritiem coactæ, nunc telarum aranearum instar carptæ, hinc inde objectis adhærescunt, vel ad terram appellunt, illic Nives, istic Grandines, hic Pruinam dicere a veteri sumus, & totidem vicibus de Atmosphæra indole humidioris judicare solemus. Quod ætiologiam aeris siccius spectat, hic sese sistit vel quando hærentes quam plures aqueæ moleculæ in fugam cidentur, & in plagas, unde accessere, repelluntur; vel quando occlusis illarum fontibus parcius surgunt, idque hyemali tempore, quando quo asperiori frigore terra infestatur, & gelu constringitur, eo puriorem experimur aerem; vel tandem illis, quæ surrexere, robore luminis accedentis attenuatis, id quod in æstate obtinet, quando obfusca atmosphæra sole oriente ferentior fit & tenuior, & simul, quia in tantum abactis, vel si majoris subactis aqueis moleculis radorum liberior accessus, nobis gratior circumfunditur.

§. 9. Omnes attamen hæ modo dictæ aeris metamorphoses, modo citius, modo tardius, modo magis, modo minus irruunt, & accedunt pro ipsius aeris motu progressivo, quem Venti nomine naturæ ruspatores indicant. Varius certe hic est, & inconstans, ut certi quid de illius ordine asseverare velle, ultra captum mentis humanæ esse positum, hætenus plurimis sit persuasum. Ingenium sapiunt, quæ D. Mariotte, Gallus & Academiæ scientiarum Membrum, de circulatione ventorum monet, ac si Parisiis & in ejus urbis Vicinia venti intra 14. ferè dierum spatium absolvant circulum quendam, successive ex omnibus horum partis partibus spirantes & hoc cum periodicis Lunæ phasibus; in quolibet, nisi quod correspondentiam cum Luna observare haud poterit, subscribit Cl. Sturmius (a) sed nobis, qui idem experiri volumus, & per triennium istis observationibus insudavimus, non æque felices esse licuit, ut in nostris oris effectus, illorum asserto responderet: quin, si aliquando ita ventorum ordo sese habuit, per plurimam tamen partem anni nunc plane, nunc per aliquos gradus retrogradum, nunc inversum illum viderimus, seu Schema observationum nostrarum nisi brevitatis illud excluderet

(a) Diss. de æris mutatione pag. 20, & 21.

deret; apponere vellemus. An *Cokio* & *Siliteriana* meteorologia, *cujus* mentio fit in observationibus Hallensibus (a) certiora sit circa ventos allatura tempus edocbit. De effectu tamen ventorum, seu aeris temperie hoc illove ventorum flante, firmitus quippiam statuere licet. Scilicet, moto ab oriente aere, serenitatem gratam quandoque haud fluxam nobis circumfundit, sed quæ æstivo tempore calore, per hyemem intenso frigore gravis; occidentales ventos nunc pluvias vehere, nunc nives; septentrionales frigidiori equidem, nec tamen adeo madida aura accedere; Austrinos omnium quasi medium tenendo calore ne nostri climatis quod inhabitamus, intellecta volumus, cum pro temporum, locorum, aliarumve circumstantiarum diversitate variant, & ex plagis, quas transeunt, & harum particularum societate ad modum & diverse tingantur. Quod si moleculæ hæc aereæ vel magis sibi implicatæ sunt, quando ad motum urgentur, vel impresso jam illis motu, obstacula habent, quæ liberum transitum arcere valeant, ut sunt nubes, pondere suo subjacentem atmosphæram jamdum prementes, montes in altum protensi, sylvæ arboribus spissè consistæ, urbes, castella in edictioribus præsertim locis erecta &c. non modo ex collisione particularum propriarum sibilus ille oritur, qui aures quærit, sed

passim.

Horrisono impulsu radicitus eruta terra,

Multa cadit: Quercus Latè hinc sternuntur & illinc

Robore per sylvas regio circumfremet omnis

ceu in memoria nostra adhuc infixus est ille turbo ventorum, qui Ao. 1703, Mens: Dec. noni modo per Angliam, Germaniam, imo Poloniam & Muscoviam aliasve regiones terræ damnatissima attulit & strages deplorandas edidit, prout relationes hebdomadaræ tunc malorum istorum plenæ erant, sed hic pariter prostravit tectorum repagula, domuum fastigia, imo elegantissimam turrim Nicolaitanam, cujus similem structuram frusta in Europa quæres.

CAP. II

(a) Tom. 3. Obf. 20.

E
 qvo
 Sat
 cura
 dica
 ranc
 imp
 tur,
 rene
 pulv
 ma
 in te
 Hod
 dio,
 atter
 nun
 defa
 & fu
 Kopl
 illiu
 ram
 natu
 dum
 est.

De Salubritate & insalubritate Aeris.

S. 1.

EXaminavimus in priori capite illud fluidum, quo nec in
adveria possumus, nec secunda carere valetudine; adeo
quotidianum & momentaneum vitae nostrae succendiculum est.
Sed anxia, sed laudabilis quoque circa illius selectum erat olim
cura, & primam in morbis debellandis sollicitudinem sibi ven-
dicabat aer, pro morbi ratione diversimode, ut agebant, alte-
randus. Quod si hoc obtentu esset aut perdifficile, aut plane
impossibile, migratio fuit medicina & aegri in loca mandaban-
tur, aere ipsis magis congruo sciantia, ut illic se confirma-
rent. Romae incolae rheumatismis continuis pressi hinc ulcere
pulmonum correpti ad loca editiora ablegabantur. (a) Alii Ro-
ma Neapolim, ex Italia in Aegyptum, Alexandriam, imo ex Anglia
in Italiam, ex Italia de novo in Hispaniam itinera suscipiebant. (b)
Hodienum illud curationis momentum non sine sanitatis dispen-
dio, si non omnimode negligitur minus tamen & frigide satis
attenditur; nisi migrationes velis allegare, quae nunc ad thermas,
nunc ad fontes acidos, aegrotis chronico morbo medicos suos
defatigantibus, (vaderi assolent, quas tamen proscriptiones
& subterfugia vocare christiana charitate indignissima, ceu fecit
Knoffelius, jure recusamus (c) Referas tamen huc ceu reliquias
illius cultus circa aegrotos, suffumigia, irrorationes pavimento-
rum &c. à nonnullis non sine sanitatis commodo pro morbi
natura adhiberi svera, de quorum usu & abusu, monita admo-
dum necessaria dedit Dn. Praesidis Parens in Tract. cui Titulus
est: Der unterwiesene Kranken Wäiter.

S. 2. Aut prius quam commoda & incommoda ex flui-
do

C;

(a) Galeus l. 1. s. methodis. 12. (b) conf. Sal. Cellarii origi-
nes & antiquitates medicae c. 52. Montallus de morbi-
cap. tract. 7. c. 15. p. 736. Wolff. Observ. chirurgica prima
& quae loco omnium esse potest elegans Disp. de peregrin-
nation. sanitatis causa institutendis sub Praes. D. Hoffm.
Hale A. 1703. habit. a. (c) Vid. fascic. medicamentor. Ephe-
Germ. Dec. 1. ann. 6. & 7. annexus. pag. 14.

228

do illo aereo corpori nostro obtingentia recenseamus, vias enī
 minare iuvabit, per quas illi accessus in interiora nostra patet.
 Ope inspirationis aerem per nares & os, porroque asperam ar-
 teriam & hujus ramos pulmones intrare & horum cellulas mem-
 branaceas expandere, Ocularis inspectio quemvis edocere po-
 test. Modo dubium manet, an per has vias sanguini per pul-
 mones erranti communicetur, Quæ enim à sanguinis spumositate
 & mineo colore, quo ille in vena pulmonali redit, pro-
 alio splendet, qui in arteria pulmonum adhuc est, peti solent
 argumenta; item experimenta vel *Schwammerdamii*, qui aerem
 in asperam arteriam immisum ad venam & arteriam pulmo-
 nales, facta compressione pergere asserit; vel *Trustonis*, qui
 liqorem nigro colore tinctum ex arteria pulmonali & ad ven-
 nam & ad tracheam perripisse tradit, non tanti sunt ponderis, ut
 penitus illud quod debent omnibus pervadeant. Quippe spu-
 mositatem & mineum colorem sunt qui à pressione majore san-
 guinis in vasis angustioribus & segregatione in minuitores mo-
 leculas, quæ aliam lucis largitur reflexionem æque procedere
 volunt & instantia à sanguine lienis sine novi aeris accessu coc-
 cineo colore, & alio, quam influens habuit, egrediuntis, pro-
 bant. (a) Pariter prouti *Schwammerdamii* experimentum vio-
 lentiam quandam innuit, nec sine hac unquam, effectum deside-
 ratum habebit, *Trustonis* argumentatio à liqore ad aerem haud
 commode procedit, ceu hos inter differentiam maximam ra-
 tionibus & experimentis latius probavit *Dn. Praeses in Dissert. de*
ingressu aeris per poros cutis. Non tamen inde movemur, ut
 statim patulas istas aeri, ceu omnis veritas sibi pervasis, des-
 feramus vias, quoties attendimus ad necessarium ejus in pul-
 mones ingressum, ad citissimum quando frigidior hauritur,
 totius machinæ nostræ restauramentum & quæ ejus commatis
 plura adduci possent, quæ à sola pressione mediata aeris in pulmo-
 nes irruentis deduci nequeunt. Et quamvis instantia illa à sangui-
 ne lienari petita infringere, videatur ex mineo colore hæcenus
 desumpta argumenta non statim omni modo illa destruit. Da-
 mus

(a) *Vid. Bergeri physiol. p. 38.*

mus diversum esse colorem exeuntis sanguinis ex liene ab illo qui per arteriam splenicam intravit, sed utrique & sanguini & aeri hoc adscribendum erit: illi, quatenus per tot millena filamenta, ex quibus lien constructus est, presso aliatacies, i.e. major tenuitas, & plures superficies conciliantur; huic, dum & hujus moleculæ, quæ sanguinem intransentem fuerit, comitata, in minores atomos dissepuntur & sanguini ita immixtæ hujus globulos velocius circum agunt, & ita lumen moderantur, ut magis reflexum colorem nostrum nobis offerat. Ita pariter in pulmonibus obtinet, ubi quamvis sanguis non adeo discerpatur, vascularum enim pulmonalium longe alia ac lienis structura est, supplet tamen illum defectum frequentior & copiosior aeris accessus, conqvasatio expiratione facta, & tortior per arteriâ pulmonalem sanguinis pulsus. Altera via deglutitio est, cujus ope, cum saliva & cibus portio per oesophagum descendit, ventriculo communicatur huicque vicinis intestinis, ceu ex spumositate talivæ, distentione intestinorum, chyli rarefcentia &c, judicare facile est. De tertio ingressus modo, qui fieri dicitur per poros cutis, videatur peculiaris *Dissertatio à Dn. Praside hic Ao. 1703* habita. Sed quod si via, per quas aeri conceditur sanguinem salutare, dubia admittunt, quidni lis erit, circa ipsum aerem & hujus accessum? dum alii medias tantum illius particulas intrare volunt, minus aut ut *Bobnius*(a) dicit, nihil elasticitatis habentes; elasticum vero aerem si accederet, intra vasa sese conjuncturum & non modo molestiam sed etiam lethalem noxam illaturum. (b) Ut breves simus, jamdum in capite I. §. 3, allatum est, distinctionem in tres moleculas diversi generis fundamento firmo carere aut minus demonstrari posse sed omnem aerem esse elasticum; nemo ergo non concedet, si non excludere omnem aerem ex corpore velit, esse illum, qui intrat elasticum; aut separationis organa monstrat, quæ aerem transcolent maxime illum, qui cum cibus descendit, & chylo permixtus venas lacteas permeat, ductum thoracicum ascendit, & venæ subclavæ

VICÆ

(a) In circulo anarom, Physiol. progym. 4. p. 60.

vix infusus porro in corde oceano sanguinis miscetur. Pan-
 cum quoque dixerimus, pace illorum qui contrarium statuunt,
 terrorem, ac si ex accessu elasticarum molecularum aeris, sanguis
 nimis rare fieret; nec enim omnis simul irrui, & qui ingressus
 per sudores & excretiones reliquas corporis iterum copiosissime
 excluditur ut conjunctionis in vasis nullus metus remaneat. Ac-
 cedimus ad effectus aeris in sanguine nostro obvios, & missis
 quæ olim de flammula vitali, de cordis ventilatione, fuligina-
 bus & adustis particulis excretionem efflagitantibus, &c. mo-
 te tuere litibus, de quibus Physiologi consulti possunt; Pon-
 mus omne negotium, quod tam necessarium, primario in hoc
 ut sanguinis motus intellinus (quem dari, quivis concedit, qui
 naturam fluidorum novit) secus cessaturus, continetur, qui
 ad quod officium vix commodiores fingere licet particulas
 ac quæ aeri iusto innatant. Harum certe minor moles, quo
 sanguinem per minutissimas ambages comiteret, aptissima est,
 & ad retundendum ex sanguine & arteriarum tunica muscu-
 lola sibi factum impulsum perquam habilis & ita continuo suo
 accessu moliminibus perpetuis ad cursum suum continuandum
 hortatur, & arcet, quin in grumos adeo facile faceat. Nectamen
 alterum emolumentum, quod ex aere œconomia nostra haurit,
 negligendum venit. Ipsa scilicet nutritio feliciter absolvitur, quæ
 diu hæc particula aeris solidorum poris sese insinuant, expansio-
 nes moliantur, & sanguini viam parant, & chylo in illo flu-
 ctuanti parentes poros servant, quos intrare, suis super-
 ficieculis se illic apponere & contactu firmiore continuam
 accretionem procurare possit, usque scdm rigiditas sta-
 minum illam excluderit. Nec est, ut de hac illa, quæ
 aeri tribuimus sese omnibus fibris corpori insinuandi apertudis
 ne, dubitemus. Evincit hoc carnea corporis nostri moles, tura-
 genscens, quando aer calidior existit, collabescens iterum, irru-
 ente frigore, cujus phænomeni ætiologia exia fluit, quod il-
 lic moleculæ aeris majori in motu constitutæ, & sanguini junctæ,
 citius curriculum absolvere tentant, sanguinem magis in fibras
 urgent & exagitant; hic contra quiescente magis aere, sanguinis

quos

quoque cursus lentus magis. Videmus ergo ex allatis, quanam
fit aeris & sanguinis amicitia, & quod, quousque utrumque
illorum fluidorum iusta gaudet mixtura, debito robore, decenti
tenuitate, velocitate congrua illa mutua sit. E contra, si vel am-
bo, vel alterutrum illorum in uno allegatorum requisitorum de-
ficiat, horrenda illa incommoda, corporis perniciēs, & mors
ingruant, sicuti hoc quoad aerem fusius nunc demonstra-
bitur.

S. 3. Equidem si cum *Mayovio* facere vellemus, non
nisi nitrosæ particulæ essent undique crepandæ, quas Hic præ
omnibus aliis salibus vel moleculis aeri inesse contendit. (a) Ast,
præterquam, quod jamdum illius sententiæ examen & nobis
inde otii fecerit *Boyle*, remonstrando, tantum sexagesimam grani
liquoris aerei partem esse sal illud nitrosum, non umus vitium
omnes atomos aëreas in examen vocare, & ex illarum qualitate
salutem vel mortem sperare. Quod de alphabeto *Taqvetus* ha-
bet *milies millenos scribarum miliones, millena singulis diebus*
Alphabeta contexentes, eumque laborem millic millenos anno-
rum miliones continuantes, uniuersa exhaurire haud posse: (b) ad-
huc magis valet de atmosphæra nostra, cum illud ex numero 24.
literarum tantum, hæc ex innumeris moleculis constet. Fit firmū
satis quoad salutem de aere iudicium à posteriori, & ex effe-
ctu commodius de ejus qualitate sententia fertur, quando in
corpus, admixtus vel suaviter sanguini stimulum addit vel illum
in furorem agit, vel hac illac in visceribus molestus est, circulo
sanguinis remoram injicit, aut omnimodè ejus cursum suffla-
minat.

S. 4. Felices illæ terræ, quæ herbis aromaticis & odore
suavi gratis undiq; tectæ sunt, utpote quarum effluvia per nares
intromissa, non modo novum robur spiritibus addunt, sed intra
pulmones recepta, blando, qui illis inest, motu massæ sangvi-
næ visciditatem corrigunt, incidunt, attenuant, & dum ita ad
permeandum minutissima oculorum aciem effugientia vascula
fit

D

(a) *Tract. de respiratione.* (b) *In Arithmetica sua; conf. cryptogra-
phia Friderici p. 17.*

ini-
tis
vis
ilus
me
Ac-
tis
iat-
no-
ni-
hoc
qui
po-
ulas
yo
et,
cu-
suo
dm
men
urit,
ame
sio-
su-
per-
m-
sta-
ma
udic
tura
rruo
d ile
ctæ,
bras
vialis
yog

aptior, pronior etiam redditur, ut in cerebro volatiliores particu-
 lulae in majori copia fecernantur, & fluxu suo jugo totam hanc
 machinam reficiant. Hoc quondam phrasis voluit majoribus
 adeo familiaris, quando dixere, *halius spaves oblectare spiritus*
nostros, & longaevitatis ratio apparet, quae in agro degentes, praeter
 incolis civitatum gaudent, de quo vid. *Würdigius* (a) Cluit illa
 fragrantiae laude praeter aliis terris Campania, item Delphinatus, illa
 odoriferis herbis, haec Rosmarino praesertim abundans, & qui
 odor per omnem annum illic constat, quibus addas Indiam Orienta-
 lem, aromatum exclusione omnibus gratissimam. E contra ubi
 vel mineralium & metallorum fodinae mephitidem undique
 spargunt, vel ubi illa torquentur, modo arsenicales, modo sul-
 phureas, modo mercuriales, modo saturninas atomos aëri ad-
 miscent, hic in corpus receptus, magnas & admodum gra-
 ves turbas movet, pulmones arrodit, spirituosiores sanguinis
 moleculas ligat, in viscera penetrans, horum fibras undequaque
 laceffit, unde istius atmosphaerae incolae frequentiores morbos
 experiuntur palpitationes cordis, lypothimias, phthisin, pallo-
 rem faciei, tormina intestinorum, membrorum motum tre-
 mulum, & tandem vitam brevem. Apparet hoc adhuc magis
 in metallurgis, quorum tamen strages frequentior foret, nisi tot
 periculis cautiore facti puriorem aërem fodinis infundere di-
 dicerent, quod negotium vocant *Wetter in die Gänge bringen*.
 Spectat huc quae habet *Kenelmi Digbi* [b] dimidiam par-
 tem eorum, qui *Londini* moriuntur, phthisi vel peripneumoniae
 obire, ex fumo carbonum fossilium, quibus ad ignem alendum
 ibi utuntur, & addit *Leadij* idem eadem de causa contingere:
 lautiores veto Londinensium incolarum mutato aere cum Parti-
 ensi brevi convalescere.

§. 5. Nec ignotum, loca uliginosa & quae paludibus
 scatent, inter salubria minus referri solent. Hinc *Arelatenses*
 paludes ut incolis inferentissimas acerbè deploravit *Frans. Valeri-*
ola (c); quippe humiditas illa exundans, cui sese foeculentum
 miasma.

(a) *Libro de Medicina spirituum.* (b) *Libr. de sympatia* (c) *Lit.*
commun., lib. 2, cap. 4.

miasmata fociare, & crassiorē atmosphāram reddere solent, non modo externa in corporis habitu laxat integumenta, sed sanguini quando iuncta sunt, no viscera & fibrarū tonum labefaciunt, lectiones inde tardius fiunt, motus in arteriis magis lentus, & ipsa massa sanguinis fit vappida. Inde est quod post hyemes pluviosas e vena ductus sanguis lquidus sit ac foetidi coloris. Sicior illi omnino praerendus, modo non debitum & pro activitate ipsi necessarium humidum sit exclusum; alias serosis particulis ex sanguine pedetentim abeuntibus, nec ab aere iterum refarciis, volatiliores i. e. sulphurea seceptra capiunt, & sanguinem citatius urgent, unde haemorrhagia, haemoptoses, febres inflammatoriae &c. Sed quod si temperatus fuerit, & eius moleculae ita tenuiores, perquam commode calcaria sanguini subdit, & per angustissimos canales illum vehit. Talem, tacente Vesuvio, in Campania esse ex frequentia aegrotorum illic convalescentium colligimus.

S. 6. Quod si ad specialiora adhuc descendere, & latius haec prosequi lubido esset, demonstratu foret admodum facile, mutari & inquinari aerem a praesentia animalium v. g. Suum, Hircorum, Canum, qui ultimi interioris admissionis in aulis Magnatum & Nobilium domibus, grative semper hospites. Quinimo a consortio hominum hic alteratur, cum pauci sint, quicum Alexandro M. balsamum spirent, plures quos hircus, vel pedor, vel animae factor distinguit. Referas huc Cadavera, aut plane non, aut superficietenus tantum sepulta, cloacarum frequentias & viarum in urbibus neglectas curas, opificum v. g. figulorum, coriariorum, tinctorum, labores quotidianos &c.

S. 7. Progredimur ad determinandam salubritatem aeris, quatenus a caelo est, & pronunciamus illum insalubrem, qui verticalibus magis radiorum subditus est insultibus, nullam requiem novit, nisi quam pluviae, sed etiam calidae, quod tempus hyems illic vocatur, afferunt. Discontinuat etenim, & nimio motu gaudentes moleculae sanguini iunctae, hunc aequo cito currere jubent, hujus particulas nimium divellunt, nec morae satis concedunt ut laudabilis chylus partibus apponi, vel nutritio

nutritio commode fieri possit; per plures vero illarum satis
 attenuatæ, quæ data porta, per poros cutis in auras avolant
 crassiores ergo relictæ & sæculentiores motui illo vivido mini-
 me pares ad littora microcosmi ablegantur; hinc ratio patet,
 quare incolæ vel accolæ zonæ torridæ staturæ sint minoris,
 macie torridi, & scirrhis viscerum, scabie, elephantiasi &c.
 laborent. Eodem, si non potiore jure, ex lubricitatis classe
 atmosphæra relegatur, quam rarius & oblique semper radii solis
 collustrant, nec ergo satis virium habent, ut ejus partes magis
 sibi implicitas strenè commoveant, quæ inde sibi magis appro-
 pinquant, congregantur & rigiditatem quandam acquirunt; ex
 quo est, ut ipæ segnes, quando sanguini nubunt, hunc len-
 te per venas trahant, & dum gravior atmosphæra pars periphe-
 riæ corporis incumbit, & poros comprimendo, necessariam
 humiditatem superfluarum eliminationem areet, homines à
 Tropæicis remotiores, & plagis Arctæicis vel Antarcticis vicinior-
 res, pernionibus, gangræna, lphacelo, torminibus, doloribus
 ve colicis, paralyti &c. item pustulis, phlyctenarum instar cu-
 rim defœdantibus sint expulsi. Salutaris præ illo aer, qui
 vicissitudinibus suis gaudet, ita, ut non modo certis temporibus
 nunc imminens rigiditas à subsequente calore arceatur, nunc
 excessurus iterum calor accedente frigidiori aere mitigetur; sed
 diurnis quoque & spatio 24 horarum ita temperetur, ut, quam-
 vis de die radius parallelè magis accedentibus motus aeris inten-
 sior fiat, per noctem e contra particulae aeræ sibi magis re-
 lictæ, quietiores pariter motum iterū subeundum adeo commode
 moderentur. Fruitur tali aura potissimum elegantissima orbis
 pars, quæ Europa dicitur, modo quod iterum quædam differentia
 sit inter hujus regiones, quarum nonnullæ contractiores noctes,
 dies longissimas numerant, aliæ contrario modo se habent, &
 pro hac differentia nunc calori magis nunc frigori expolitæ
 sunt. La gimur statim, illa loca præ aliis prærogativam ha-
 bere, quæ vicissitudines modo dictas non omnino graves ex-
 periuntur, si comparatio instituaturs illarum inter & extrema-
 rum terræ plagarum tempestates; quo in Italia, hujusye Distri-
 ctus

ctus
 lubri
 de a
 nalib
 simæ
 proc
 Rudb
 rimæ
 quid
 tum,
 se col
 jama
 dixer
 se co
 res
 frict
 ille
 bit
 res
 quæ
 stre
 mes
 sum
 quip
 nisi
 loci
 per
 sit,
 alac
 tun
 pe
 ter
 cati
 por

Etus Mediolanensis terræ Venetæ cluunt. Sed non omnis sa-
 lubritas istis angustis cancellis est includenda, quin missis, quæ
 de aliis Europæ partibus moneri possent, quædam septentrio-
 nalibus terris erit concedenda, iis præsertim, quæ non vicinif-
 imæ circulo Arctico, cum, si alibi, hic homines sint longævi,
 proceræ staturæ foeminæve foecundæ. De Svecia habet *Olaus*
Rudbeckius (a) illic tantam esse hominum fertilitatem, ut femine plu-
 rima ordinario 8. 9. 10. 12. imo 14 pariant infantes, nec rari
 quid esse, quando pariant 18, 20. 24. 28. & 30. Ex sedulis, quæ
 tum, qui baptizati fuerunt ac qui mortui per annos 73. seculi elapsi
 se collegisse ait, termino 12. parochiarum homines 232 fuisse, aut
 iamdum mortuos, aut adhuc vivos, quibus, qui minimum spatium
 vixerit, attigisse annum 90 alios ad 140 annos accessisse, item binos
 se comperisse, quorum alter vixerit annos 156, alter 260 & nepo-
 tes viderit usque ad septimam generationem; in illo memoratudi-
 stitio fuisse 860 homines annorum 70 & 80, nec insoliti quid esse,
 illuc videre homines 100. annorum. Potiori jure extollere lice-
 bit septentrionales Germaniæ terras quibus præ Svecia benignio-
 res sunt solis radii & constantiores, & quarum tellus herbas,
 quando illarum metalla, fert. Dolemus Tacitum adeo fini-
 stre de his sensisse, quando plagas septentrionales terris infor-
 mes, montibus alperas, cultu aspectuve tristes, in univer-
 sum sylvis horridas aut paludibus foedas esse voluit; avtopstia-
 quippe & iter per has terras contrarium ipsum docere potuisset,
 nisi velimus interpretari illius verba de remotioribus septentrionis
 locis. Solum frigus est, quod objici possit, & quo hæ terræ
 per aliquot mentes premuntur; sed tantum abest, ut molestum
 sit, quin inter salutis præsidia ab incolis habeatur; & multo
 alacriores ejus incolæ sint gelu quando omnia constricta; imo
 tunc quidem in aere liberiori diverticula & lusus quarant. Quip-
 pe, ut in Capite priori jam demonstratum est constricta,
 terra non tot atomos terrestres aeri immiscet, qui hinc detec-
 tior corpus ingreditur & functiones suas subit. Pariter ut
 pori corporis à frigore constricti frequentissimum illum spi-
 ritum

D 3

(a) In Atlantica

ritum è sanguine abiturum inhihent, & secretionibus in visceribus maximum pondus addunt. Quod si tamen frigus illud molestum esse videatur, præsertim tenuioris texturæ hominibus, perquam commodè norunt incola lignis ubertim focus & carminis appositis illud moderare. Ex quo est, quod incolas septentrionis præ alijs beatiore vocet Goclenius. (a)

§. 8. Maximum pariter pondus in ferendo iudicio de aere, an salubris vel non, residet in hujus motu, prout ille vel moderatus est, sibi inhaerentes particulas, suaviter circumactas placidè pulmonibus tradit, vel vehementior, hinc inde, violenter atomos abripit, & è longinquo affert, hominive obtrudit, vel etiam minus iusto moveretur, & intra cancellos inclusus est. Omnium pessimus hic ultimus est, qui instar aquæ putridam faciem contrahit. Humidiores, quæ illum componunt, exhalationes, sensim sensimque sibi accumbeando, fiunt lentiores & in polipos quasi abeunt, ex quo lentore viscidior sanguinis pars fit major, vesiculæ pulmonum nec decenter dilatantur, nec iterum collabi possunt. Frequens talis est in cryptis, locis subterraneis, & qui carceribus destinati sunt. Sed quoque de *Austria*, nisi ventosa sit, constat, quod venenosa habeatur, æque ac de *Avenione*, *Gallis Avignon*, hi verius leguntur:

Wenn in Avignone nicht stätig weht ein Wind!

So haufft Marbona da / sampt ihrem Hoff. Gesind.

Ex diverso vero aeris motu, & accessu per varias terras per tot maria omnis illa differentia fluit, quæ inter Austrum & Aquilonem, inter Eurus & Favonium, intercedit; imo qui his terris salutaris, aliis insensibilissimus sit. In Hispania Solanum sine vento Orientalem plerumque molestum esse, tantum in Murcia saluberrimum, *Acosta* refert. Judæis septentrionalem insensum satis fuisse ex eo colligimus, quod omne malum, & Diabolum imprimis Aquilone designaverint, (a) & hinc forte an satan hellenistic *Βόρρ* dictus fuerit. Quod si de nostris loqui velimus terras, experientia testatur, loca, quæ

Austro

(a) *De vita proroganda p. 20.*

Austro magis patent, minus esse salutaria, quippe ille humidis-
 ribus semper gravidus est moleculis, quas exhalatio maris Me-
 diterranei auget, & calidior paulo, eo facilius putredini ansam
 præbet. Terræ, quas Subsolanus perluit, cum siccitatem per va-
 lissima Africæ loca contraxerit, certis temporibus à nivibus,
 juga Moraviæ, Hungariæ, Bohemiæ occupantibus temperatam,
 pariter ad classem salubrium referendæ sunt magis ac quæ Oc-
 cidentali expositæ sunt, humorem ex Oceano Atlantico raro de-
 ponere Iveto. E contra loca quæ Septentrionalis perstringit, salu-
 ria magis sunt, tum quod in plagis nivosis surgit, hinc humi-
 das quævidem afferit, sed quæ motu illo vehementiori & veluti
 periciclosi continua magis magisque attenuatæ sunt, cum, quod
 suæ ex gelido allatæ moleculæ sicque magis constrictæ & gra-
 viores in illas ab Australi plaga allatas, humidiores, minoris
 resistentiæ irruunt & demto Equilibrio, in fugam conjiciunt,
 adde quæ paulo ante de commodis ex frigore in his terris ad-
 duximus.

§. 9. Quod si ergo salubritas aeris non nisi respectu
 habito ad diversas terræ & cœli facies determinari firmiter po-
 test: superest, ut & de illa loquamur, quam individua & homi-
 nes pariunt. Ut enim terras monstravimus, sic homines vi-
 demus divertæ esse indolis, & si alibi, hic consuetudinem
 multam posse. Dantur, qui Upupæ instar svari vita in sterqui-
 lineis fruuntur, qui tetro & foetido aeri sic asvefacti, ut illum
 non solum libenter ferant, sed in alium, puriorem delati, cor-
 ruant, ac lipothimias patiantur. De servo (a) quodam carnificis
 Wittebergensis refert *Salmuthus*, quod pharmacopolium,
 quædam comparandi gratia intrando ex odorum fragrantia exa-
 nimis factus, nec prius præstantissimis aquis vel balsamis resti-
 tutus fuerit quam ab ipso adveniente carnifice ad cloacam de-
 ductus. (b) Tantum est aeri asvetum esse, deteriori quamvis &

(a) *Centuria 2. Observ. 71* (b) *Conf. camp. Elis. jucundarum quæst.*
quæst. 93. Lemnius de occultis rerum miraculis l. 2. c. 9.
Zacchius Lusitanus l. 3. prax. mirand. obs. 99

plurimis exteris nocivo; id quod insuper ex morbo singu-
 patescit, quem Helvetorum quamplures patiuntur. Hi enim
 in exteras regiones missi, & ita aura patriæ, quæ tot monti-
 bus inclusa, vix salubris est, destituti, morbo corripiuntur gra-
 vissimo, in quo frequentissime ingeminant: *ich wil heim, ich
 wil heim* unde ipsis vernacula *das heim Weh*, Gallis *la mala-
 die du pais* dicitur, nec à quo, nisi in patriam missi, conva-
 lescunt, quin frustraneis omnibus remediis tabe supremum in
 exteris oris diem obeunt, (a) Sicque Aristotelis verba con-
 firmant, qui consuetudinem mutantem idem pati vult, quod pi-
 scis in aere, aut homo in aqua, & salutem esse ad illam redire.
 Referas huc expeditiones ad recuperandam terram sanctam,
 tam copiose institutas, ut Occidens in Orientem transiisse visa-
 sit, sed quæ populorum multitudo, à svaviore licet illic aeris
 indole, ast advenis peregrina, periit; & hodiernum Galli idem
 fatum in Italia experiuntur, ut in proverbium abierit: *Italian
 ist der Franzosen Kirchhoff*. Dixerimus etiam hoc de Germanis
 in Hungariam tendentibus.

§. 10. Siluimus hactenus, nec ulla à nobis mentio fa-
 cta est illorum commodorum, quæ mens humana ex aere capis-
 cum, si quis alius, hic noster scopus est, quo in simul omnia
 quæ in antecedentibus fusius fuere proposita, collimant; ut scilicet
 licet innotescat, quantum ingenia à se invicem ratione aeris,
 quem hauriunt, differant. Equidem lubentissime concedimus
 & confitemur, mentis nostræ naturam & essentiam non tan-
 tum nobis, aut omnium seculorum Philosophis, cujus cujus
 sectæ addicti sint, sed & ipsi menti incognitam esse, quamvis hæc
 volendo, nolendo, affirmando, negando, judicando, uno ver-
 bo cogitando perpetuo occupata se esse naturæ intelligentis
 satis probet; imo dum illas operationes peragit, quæ materiæ
 nullatenus competere possunt, se immaterialem esse, arguat,
 sicque nexus ille, quo inextensum cum extenso, aut spiri-
 tuale cum corporeo arctissimè jungitur, pariter latet; & hinc
 actus

(a) vid. eruditam Disp. de Nostalgia oder Heim-Weh! sub Prae-
 sid. D. Harderi ab Höffero Basil. habitam.

tractus ille corporeus, q̄ualis aeris esse debet, æq̄ue latiter; nihilo minus, dum magnum illud corpus inter & illum commercium, ex quo unius in alterum vis atq̄ue impetus, mens ex arcta illa conjunctione similis est militi, per se satis forti & strenuo, si soli concederetur cum hoste suo dimicare. sed qui alius copiis immixtus, communem desidia notam invitus suscipere cogitur. Sequitur scilicet corporis fata, & pro hujus motu & activitate sanguinisve indole sua commoda vel incommoda sustinet. Etenim sunt verba Hofmanni (a) quo purior *tinctura sanguinis vitalis est, quod mixtura elementorum ejus magis congrua, eò ingenii promptitudo enitet, & vice versa.* In aeris itaq̄ue temperie *euquia* illa consistit, quam veteres Viris fortibus necessariam volvere, & pro dono habuere maximo quo Dii quemq̄vā beare solebant. Imo in illa ratio & methodus latitat, q̄va homines sapientiores & ingeniosiores reddi possunt, à *Cartesio* haud inepte ex Medicina q̄værita, [b] sed jam dudum ante illum ab *Hippocrate* indicata, qui docuit *prudensiam* in *sanguine consistere*, & ex diæta (cujus pars maxima aer est) aut meliorem fieri animam, aut deteriorem (c) Adhuc Hofmannus animam nihil aliud esse contendis, quam aerem, variis potentius immaterialibus, valde activis, & distincte operationis imbutum (d) Aetologia allatorum ex principiis physiologicis commodè fluit. Constat quippe vinculum, quod animam inter & corpus intercedit, esse fluidum quoddam maxime mobile & subtile, quod ex velocitate actionis, quamvis corporeum sit, spiritus nomen obrinet, quo salvo & integro, & sufficienter præsentis omnes illæ actiones, quas anima movetur, decenter & alacriter fiunt, sed quo læso, vel membris subtracto, illæ pariter fiunt imperfectiores & magis languidæ. Fit fluidi hujus productio in cerebro, an in plexu choroideo an in ventriculis? jam mittimus: arteriis sanguinem, quæ illorum

E

(a) In *Programmate Diss. de Somnambulatione præmissa* (b) *Dissert. de Methodo Sect. 6.* (c) *Libro de Diæta Sect. 36. §. 24. & 33. it. de morbo sacro tit. 8.* (d) *Diss. de Medico sui ipsius. §. 8.*

u'ari
nim
nti-
gra-
v' (d)
nala-
nva-
m in
con-
d pi-
dire.
m-
ifa-
aeris
em-
alien
nanis
o fa-
apit
mnia
t, lei-
eris,
imus
tan-
cujus
hæc
ver-
entis
teriz
guat,
spiri-
hinc
actus
Pra.

torum materia est, copiose illi advehentibus; cuius moleculæ, dum per exilissimos tubulos & canales ire coguntur, sensim magis attenuantur, fiunt subtiliores, & tandem illud, quod diximus, fluidum, constituunt. Quantum vero sanguis aeri debeat, nolumus ex priori capite repetere, hoc tantum addimus quod, si sanguis Vappæ lese instar habeat, [est vero talis quando aer crassior] cesset statim viscerum vigor, particula spirituosiores deficiant, nec in cerebro, ea qua decet copia, secerri possint. E contra si vividus & floridus fuerit sanguis, motus ejus intestinus ab aere servatur congruus, spiritus porum viscerum sunt patentiores, fœculentæ in locis debitis partes secedunt, & iste, qui cerebrum perluit, sanguis jam tenuis copiosissimam materiam in spiritus illos dictos facili negotio abeuntem, subministrat, quibus anima sufficienter instructa, felicissimè & promptissimè actiones suas absolvit. Haud ergo miramur amplius quare in Tyroli, Carinthia, superiorique Styria homines Boeotiorum instar stupidos pro creati observaverit *Gerbezus*, (a) cum illis nunquam non aer sit humidus & putridus? Et quare Attica tellus insignem Doctorum & solertium hominum proventum protulerit, cum cœlum illi nunquam non fuerit tenue ac purissimum? Jam dudum *Vitruvium* hæc intellexisse judicamus, qui Romam inde judicat orbis terrarum imperio fuisse potitam, quod in egregia & temperata regione sit collocata, hinc consiliis, barbarorum vires, forti manu Meridianorum cogitationes reprimendo. (b) Nec inelegans argumentum est, quo ex *Petrus Petiti* Amazones fuisse judicat, a climate regionis, quam incoluerunt, & quod illis animum & vires addiderit, petiit. (c) Certe quæ hodiernum adhuc est inter Gallos, Germanos suorum differentia, de qua *Siruvius* prolixè agit, (d) illa diversæ aeris indoli est tribuenda, quam intellexisse satis videtur *Cartesius*, dum natione Gallus, ut vagos spirituum motus

(a) In *Chronol. medic. Ao. 1. p. 23.* (b) *l. 6. Architect. c. 1.* (c) *Dissert. de Amazonibus.* (d) *Introduct. ad notit. res litterar. pag. 5.*

motus temperaret, & constantiorem sedulitatem sibi conciliaret patriam reliquit, & in Belgio frigidis humoribus Galliam superante domicilium confluxit. (a) Longius foret, & forte à scopo nostro alienum, addere, quæ de Ephraemitis sacer co-dex testatur Judic. XII. 6, eos haud scibolet efferre potuisse, & inquirere an hoc unice loci Ephraemitarum dispositioni adscribendum sit, ceu R. David Kymchi (b) jam olim voluit, & in quo subscribere visus est Cardanus (c) qui pro aeris vel montium & soli ratione evenire contendit, quod alius loci incolæ durius, alius mollius verba sua pronunciant; item, an impotentia pedum, quæ incolas Athenienses olim vexavit, aeri sit tribuenda? servamus hæc in aliud tempus.

CAP. III.

De salubritate aeris Rostochiensis.

S. I.

Nunc porro ad locum ipsum contendimus, in cuius gratiam priora fuere allata, i. e. Urbem Rostochium dictam, visuri quanta illa gaudeat præ aliis plurimis urbibus aeris salubritate. Etymologiam nominis vix Oedipus veram dabit, mutata enim lingvæ indole, quæ circa foundationem fuit, simul vocis primæ originem evanuisse verisimile admodum est. Quæ à Rosis vel Horto rosarum, quo olim campus ante portam Lapideam vulgo Stein-Thor situs, cluit, sit derivatio, ita ut Rostoch audiat, quasi Rosen-Stoch, aut Rosen-Stadt recentior certe est quàm ut primum nomen urbi conciliare potuerit; tam grata tamen, ut ingenis cultissimis ad illius laudes canendas admodum arriserit & hodiernum arrideat. Nec desunt, quæ originem vocis in phrasi Roden i. e. eradicare, quærunt, cum vox Roden von Ausroden, hodie raden descendat, ut Rostoch urbem significet, quæ in loco quondam arbutis gaudente, his eradicatis fuerit locata, sine ausgerodete Stadt. Senatori hujus

E 2

urbis

(a) RATHERUS in post. juris Rit. Ao. 1693. habet, p. ult. (b) Bernbardi Schmidt exereit. (1) de lingvis Lips. Ao. 1654 habita c. 7. S. 6. (c) libro de subtilitate.

la
ne
di
ert
di
ta
cu
co
in
m
icis
iam
ne
in
vit
su
pari
hu
um
am
in
re
ro
en
ue
(c)
stu
di
vi
ma
orus
(c)
rei

urbis Prudentissimo Joh. Georg. Witsen/ Viro in Antiquitate
 bus Patriæ admodum versato, placet, quæ vom Roden *Stoet* sit
 nominis acceptio, ac si genus piscatorum Varnæ littora quon-
 dam incolens columnam, rubro colore infectam, sibi poluerit,
 ad conventus sui loca designanda. Antiqua hujus urbis sigilla
 habent vocabulum *Rox-Stoet* / sed an hoc ex conjecturis Polo-
 loni cujusdam, cujus chronicon Laurembergius citat, ob ter-
 ram ejus uliginosam factum fuerit, iterum dubium manet, nec
 enim hæc adeo frequens, ceu postea demonstrabitur. Aut pos-
 sit ex divisione aquarum? utrumque enim illud verbum Polo-
 nicum infert, & quod his oris magis convenit. Et quamvis
 inter scriptores circa vocem Lacini, item Laciburgii pariter
 sit, quamnâ Ptolomæus illa voce urbem voluerit, haud tamen
 nobis dubium superest, quin Nostram ita audivisse asseveremus
 dum observamus eandem fuisse ex ore Ptolomæi longitudinem
 & latitudinem Sveni Fluvii & Laceburgii urbis; Svenus vero
 fluvius, ad ejus littora Laciburgium situm fuit, non nisi Varna
 est, sedes Pharodinatorum, à quibus non longe petita inflexio-
 ne devolutum nomen videtur, depulsis incolis veteribus Sveris,
 qui illi Sveni nomen dederant. Si cui tamen libitum fuerit
 hæc aliæ urbem hanc concernentia, penitus scire, nec e-
 nim hic noster labor abyssum ex haurire potest, adeat Alberti
 Kranzium in Vandalia, Saxonia, Metropoli &c. Dav. Chytreum
 in der *Sachsen-Chronic* & horum epitomatores Petr. Linde-
 bergium in Chronico Rostochiensis, Marschalci Annales Heru-
 lorum & Vandalorum, Trotsiers Chronicon Hamburgensium,
 Casp. Calovii *Gezschleht-Register der Herzoge von Westphalen*,
 Joh. Pierßen *Holsteinische Chronik* / Munsteri *Cosmographiam*,
 Pomarii *Sachsen-Chronic* / Joh. Lud. Gouffried IV. *Monarchien*
 &c. Consulat pariter conscriptos annales hinc inde obvios
 quorum aliquibus eadem Bibliotheca Dn. Præsidis instru-
 ctæ est, sed quorum partem dolet adhuc dum latitare in scri-
 ptis Eruditorum, fortean aliquando cum tinea & blattis bel-
 lum gestura. Laudat eo magis collectanea illa elegantissima,
 quæ modo laudatus Senator propria manu de origine ^{urbis}

urbis hujus compilavit, & pro quorum concessa inspectione ipsi publicè gratias agit.

§. 2. Gloriosum jamdum urbi huic esse potest, quod sita sit in illa terræ parte, quæ frugum, arborum, plantarum, animalium, vini &c. feracissima; incolis affluens, armorum, agriculturæ, artium, mechanicarum & liberalium, & quod rei caput, quæ purioris religionis & legum consuetudinumque optimarum studiosissima maxime gaudet cœli clementia & temperie, ceu Europam ita extollit Grœningius. (a) Nec minus inglorium in ea sacri Rom. Imperii parte locatam esse quæ ex sua amplitudine & rerum abundantia vocatur Megalopolis vel Magnopolis, ceu ita illam *Burovinus* Pribislai Filius in privilegio, quod Ao. 1218. huic Civitati concessit, & cujus verba initialia sunt: *In Nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis Borwinus Dominus Megapolensis omnibus presentem paginam visuris &c.* appellare dignatus est, quæ tamen ex consuetudine in memoriam Urbis quondam splendidæ & illustris, sed hodie vix in ruinis superstitis, Germano nomine *Mactenburg* dicitur.

§. 3. Quod situm attinet, quem ratione Globi terrestri habet, ille varius assignari solet. Longitudo Urbis Rostochiensis est ex computo Alstedii & Blebelii 30. G. 24 M. Jac. Hondii 40. G. 0. M. Casp. Schotti & Henr. Bruccei 34. G. 0. M. Argoli & Aegid. Strauchii 36. G. 30. M. Christiani Grunenbergii 32. G. 49. M. Langii 39. G. 0. M. Varenii & Martialis 34. G. 45. M. Latitudo vero ex calculo Blebelii & Alstedii 34. G. 36. M. Langii & Casp. Schotti 54. G. 30. M. Argoli & Aegid. Strauchii 54. G. 5. M. Grunenbergii 54. G. 2. M. Nec est, ut de Rostochio male ex illa Differentia quis tentari, quin in hoc cum Roma ipsi convenit, quæ orbis dominatrix fuit, & cujus longitudinem Clavius 36. G. 30. M. Varenius 36. G. 51. M. Hues 42. G. 30. M. Keplerus & Herigonus 36. G. 40. M. esse contendere. (b) Quamdiu quippe methodus illa universalis inquirendi locorum longitudes, quæ splendido

(a) *In Bibliothecæ Juris Gentium, (b) Vid. Schotti curj us Macten. fol. 376.*

do tamen præmio propoſita ſed à Gallis, Anglis, Germanis &c. anxie, & fruſtra quaſita eſt, nondum detecta, longitu-
 dinae urbium erunt incertæ, & nihil tam firmi determinare
 licebit, quin, quæcumque Auctorem ſeqvaris, erroribus ſis
 obnoxius. Ne tamen omnino fluctuemus, diligentia prohibet
 D. *Poltzii*, Viri de Eccleſia hujus loci & de cælo bene-
 meriti & adhuc dum merentis, qui primum Meridianum in in-
 ſula Teneriffa, ejuſque monte Pico del Teide conſtituit, in hoc
 celeberrimos Geographorum ſecutus, longitudinem Roſtochii
 obſervavit 30. G. o. M. Aeqve circa latitudinem determinan-
 dam ſedulus dudum fuit, & adeo felix, ut multis circa æquinoctia,
 item circumpolares ſtellas factis experiētiis illam dete-
 xerit 54 G. 10. M. Subſcribimus huic aſſignationi & illam reti-
 nemus tamdiu, donec aliquando certior proferatur, quam ab
 ipſo, imo majora, ut & ex diligentia Dn. *Becceri*, Profeſſoris
 hujus Almæ inclyti, qui ad ſtudia Mathematica natus & factus
 eſſe videtur, exſpectamus, modo organis ad illa negotia debi-
 tis, & accuratè fabrefactis Viri hi fuerint inſtructi. Zodiaci
 ſigno certo, urbem noſtram ſubjacere merito abſtinemus, car-
 ret quippe fundamento illa diſtributio, nec Aſtologi, ſi ex
 illis quæras, quæ cauſa ſit, quod hoc & non aliud ſignum
 dominio hujus aut illius regionis vel urbis præſtiant? ſolidi
 quicquam reſpondere norunt. (a)

§. 4. Solum, cui incumbit, firma terra eſt, ita ut nul-
 lis trabibus illi inſigendis ædificia indigeant ad ſui ſuſtentatio-
 nem, ceu de Veneris certiffimum, ſed quoque de Regiomonto
 aſtruitur (b) & hinc inde Hamburgum illis indiget, & quia à flu-
 mine Peninſulæ inſtar Orientem & Septentrionem verſus cingi-
 tur, fertiliſſimum quoque & amœniſſimum eſt. Vix
 ultra mœnia pedem efferre licet, ac hortu ſylvæque adjacentes,
 campi itidem omni frumentorum genere denſiſſime conſiti, oc-
 culos non modo delectant, ſed & animum reſciant, ut teſſos
 (ſvaviter

(a) Jamdum illius ſententiæ examen fecit M. Konius de vanitate
 Aſtologia Art. 3. S. 6. adde Diſp. de ſitu. Regiomonti
 an. 1685. ibid. Præf. M. Heinovio habita (b) *Parky* Schwe-
 diſcher und deutſcher Wegweiſer p. 55.

traviter demulceant. Metallorum vel mineralium fodinas igno-
 rat: quin etiam paludes hic nullæ sunt, nisi inique appellare
 tales velis quæ ante Petrinam portam sunt, vel in loco, quem
 piscatores inhabitant, vulgo *Fischer Brod* / conspiciuntur:
 quippe quæ non nisi ripæ sunt fluminis nunquam non vivida
 aqua illas irrigantis, & nomen paludis adeo non merentur,
 ut quando sibi relicta, sint graminibus fecundissimæ, & ad lin-
 tea deabanda commodissimè inserviant, aut parum excultæ
 lupulum, brassicam capitatam, aliave legumina, pro maximo
 incolarum commodo largissime proferant. Ea vero situatio-
 nis ratio est, respectu soli, ut Urbs hæc in longum protensa Ori-
 entem & Occidentem respiciat, versus Meridiem paulatim
 attollatur, & in gibbum elevata sit, versus septentrionem ve-
 ro, ubi Flumen Varna secundum longitudinem illam alluit,
 declivior observetur. Longitudo ejus ex calculo *Laurenbergii* at-
 tingit 367. Latitudo 330. Circumferentia 2200. passus Geome-
 tricos. Ast accuratius calculum ponunt, quem nos experti
 sumus, qui longitudinem 2160. Latitudinem 825 & circumfere-
 ntiam 5500 pedes Geometricos exæquare, arguunt.

S. Rudera quidem hujus urbis, ut solent potentissimarum
 Civitatum, admodum fuere parva, vix enim A.C. 320. ultra pa-
 gum, vel rectius, nonnullorum piscatorum casas, quicquam
 exstitit, sed quas *Godeschalcus* Obortitarum Rex soli ameni-
 tate perspecta in oppidum mutavit, & *Pribislans* ex ruinis Ura-
 bis vicinæ *Kessinensis* Ao. 1160. auferendo & muris cir-
 cumjectis, ac Magistratu proprio concessis, reddidit illustriores.
 Sunt, qui *Nicolao*, *Pribislai* Fratri Germano, Gloriam ædifica-
 tionis æque tribuunt; ast si verum tateri velimus, Hunc castel-
 lum in loco, inde hodiernum *Vorg-Wall* / vocato tantum ex-
 struxisse, ex annalibus colligere possumus. Herois nativita-
 tem, portentosa signa aut præcedere aut comitari ab exemplo
 Alexandri M., *Mitridatis*, *Bernhardi Ducis Saxonie*, alio-
 rumve latè probat *Frid. Weifen*; (a) quid impedit ut synchro-
 nismos

(a) *Trab. de heroe, c. 4*

nismos conferamus? & advertimus primordia hujus urbis cum fundamentis Christianæ religionis in his oris fuisse posita, non sine felicissimo ominis, Rostochii nunquam non armamentarium fore instructissimum ad ethnicismum & barbariem cōlongius pulsandum, ex quo Christiana religio & animorum cultura tela sumere & in sui hostes insurgere possit. Cœpit vero quæ terminis angustis inclusa erat, paulatim sub *Henrico Burvino* II, fieri major, & limites, quos fossa, aquâ *Varnæ* repleta dederat, extendere adeo, ut brevi temporū intervallo, hæc quæ ultra fossam extructa fuit, & magnitudine, & incolarum frequentia, & ædificiorum numero & splendore templorum, duplo illam, quæ citra est, superaverit. Exinde est illa, quæ hodie adhuc valet Urbis hujus appellatio, quæ illa pars, quæ orientem versus sita est, *die alte Stadt*, quæ versus occalum *die neue Stadt* audiat: & quamvis fossa modo dicta adhuc sint distinctæ, nisi quod quinque pontibus, quibus hæc tecta est, conjungantur, exspiravit tamen illa quæ ex singulo *Mastratu* erat differentia, circa annum 1262, & abhinc non nisi unus Magistratus utriusque profuit. Quam populosa fuerit circa annum 1617 ex numero domuum facile est colligere, quarum quæ tastigiis fuere splendida (*Siebel-Häuser*) ad millenarium numerum accessere & perquam multæ, quibus latum frontispicium fuit (*Quer-Häuser*); ex quibus cum 250 inservientia coctioni cerevisiarum, quæ hic loci felicissimè & gratissimè parantur, *Zytopæi* hujus loci quotannis 250000 cupas cerevisiæ exteris vendiderunt. Largimur, si quem hodie obtinet Rostochium, statum, cum illo conferamus, multum veteris gloriæ jam decessisse, nec tanta vel tot ædificia adhuc conspici, quot & quanta memoratis temporibus urbem decoraverunt; Ast nec hæc decrementa Urbis huic tribui debent, quam invidia, individuus gloriæ comes, eo usque depressit, imo, quam ignes destruxere, ceu ille, qui Ao. 1677 d. 11. Aug. exortus fuit, 700 domus consumsit, & incolarum fortunas admotum discussit. Et quid durius dici inde potest, ac fatis fuisse & esse obnoxiam, quæ nec regnorum potentia, nec incolarum divitiæ avertere aut declinare unquam potuere.

§. 6. Maximum attramen huic Urbi & ornamentum
& emolumentum accessit, ex singulari beneficio Principum Magnopolensium, qui tanto honore illam dignam judicaverunt ut Academiam reipublicæ ocellum illi concederent. Nec Ipse, qui tum Urbi præfuit Senatus intelligendo, quam multum adjuvamenti præsidii plurimum inde Resp. hæc sit receptura, vel difficilis tuit in illa accipienda vel negligens in conservanda & exornanda; ut non amplius miremur qui Rostochium ad tantam apud exteros & longe distitos nominis celebritatem, gloriæ & felicitatis auctoramentum, amplitudinis & potentia incrementum evectum fuerit. Circa inaugurationis annum hallucinatum fuisse Ferrarium, cum explanatore suo Baudrando in catalogo Academiæ Europæ quando originem Academiæ Rostochianæ retulit ad A. C. 1461. jamdum monuit *Joach. Lindemannus Prof. & Ecclesiastes quondam hujus Urbis, si quis alius, disertus*: (a) & annon quædam oscitantia *Munsteri* sit, qui vult Principes Magnopolenses & cives Rostochienfes impetrasse privilegium studii generalis in hac civitate circa A. C. 1417, aliorum examini committimus. Rectius certe illo *Jac. Middelborgius*, qui florere cœpisse affirmat Ao. 1419 (b) Equidem de illo Episcoporum Sverinensium qui primus ex auctoritate *Martini V. Pape* hanc academiam introduxit dubium movit hujus Almi quondam Professor Historiarum D. *Scurzius* qui in oratione tempore *Jubilæi ultimi hic habita*, illum Johannem vocat, ut & fuerint, qui hunc potius sequi, ac reliquis historicis, qui Henrico Wangelin dicto, id honoris tribuunt, accedere voluere. Haud nos possumus, quin *Kranzio, Lindenbergio, Sturmio* &c. qui ultimum hoc affirmant, subscribamus, maxime, cum non modo tabula, a *Bernardo Hederico Chronico Sverinensi* addita, quæ seriem Episcoporum Sverinensium eorumque annum cum electionis, tum gubernationis exhibet, clare doceat Ao. 1418 HENRICUM III. WANGELIN, vigesimum tunc quidem Episcopum, illi Episcopatu præfuisse, sed

F

&

(a) In *Epistola discursui de Academia à Caselio in Universitate Julia habita, præmissa* (b) In *Tract. de Academiis* p. 48

& membranae Facultatis Philosophicae Henrici mentionem faciant. Hoc ergo Henrico praesente, qui simul Academiae Cancellarius factus est, cui Hermannus Abbas Dobrensis, *M. Job. Meinesii*, Archidiaconus & Nicol. *Turcovius* Pastor ad D. Mariae, nec non hujus Urbis Consul *D. Heur. Karzovius* adjuncti fuere, primus Rector Magnificus fuit electus *Petrus Sirenbeck*, alii cum Lindenbergio *Steinbeck*, quo Rectorum 160. & in sequenti anno 328 Studiosi Matriculae inserti sunt. Primus Facultatis Philosophicae Decanus *Heur. Töke*, Professores vero septem, omnes Philosophi & Magistri constituti sunt, seu ex membranis, quas Facultas Philosophica sibi servat, illa memorat *Lindemannus*. (a) Quae fata, incrementa, Alma haec sustinuerit, enarrare merito superfedemus; nec enim negotium tale pagellis, quae restant, exponi dignè possit.

§. 7. Pedem potius promovemus, & generaliora criteria, ex quibus, secundum monita Capitis praecedentis, aeris constitutio an salubris vel insalubris cognosci potest, hisce quae de Rostochio modo attulimus, applicamus, quo inde veritas eo magis constet, hanc urbem non modo ex amplitudine & meritis, suis omnium urbium Megapolensium audire Metropolim sed quoque respectu ad aerem habito esse multo caeteris aliis superiorem & amoeniorem. Situs quem ratione globi terrestres illam habere adduximus, sufficienter arguit, haud verticalibus subditam esse radiorum insultibus, nec incolas ejus à sole ita torreri, ut civium Ormusiae instar, quae urbs est insignis in sinu Persico, Lusitanorum, non ita pridem emporium nunc Persis patet) in hypogaeis in frigidam mentem tenus demersi, interdum dormire, aut certe oriri, noctu vero surgentes, mercaturam exercere, & aliis negotiis vacare obstricti sint; elephantiasin, lepras, pestem, nisi hanc contagium induxerit, inde metuant. Pariter ex eodem illo situ colligitur, tantam non esse hic vim frigoris, quae trabes ita congelet, ut nisi caute & paulatim calore laxentur, & fragiles sint & aedificiis inutiles, (a) vel ex hyemis rigiditate vasa stan-

(a) l. c. (b) Vid. du Hamel de corporum affectionibus
h. l. c. §. 8. 2.

nea, aut cupreā, quibus aqua continetur, crepent (a) unde
 necessario & sanitas incolarum & vita periclitaretur; sed tem-
 peratam hanc esse regionem ex eo colligimus, quod adeo sva-
 viter & calor & frigus sese excipiunt. Per ætatem, ne ex
 radiis solaribus perpendiculariter magis Urbem hanc ferien-
 tibus & hinc propius ad se invicem reflexis, calor per diem
 gravior ingruat, inhibent vapores aquei sub forma roris & ne-
 bularum atmosphæram noctu salutantes, quos dum oriens ite-
 rum Sol discutit, & discussos undiquaque ipargit, serena inde
 dies, nec nisi ablandiens calore grato, incolas recreat. Acce-
 dunt pluvix, interdiu frequenti sua destillatione aerem refri-
 gerantes. Imo, quod beneficium harum terrarum maximum di-
 xeris, per illa tempora, quando gravis metuendus foret calor,
 & ex calore illo morborum strages, ventri ethesiæ dicti adiunt,
 qui nivium in jugis carpathiis tauricisque dilutarum proles sunt,
 (b) ardorem illum mire relingunt, & blandissimum reddunt.
 Ast temporibus hybernis minus temperata videbitur aeris nostri
 conditio, illis præsertim, qui audiunt, hic per aliquot menses
 humum rigere gelu, stringi aquas, & flumina consistere, non
 ergo non homines hanc rigiditatem æque graviter & cum ma-
 ximo sanitatis dispendio laturos esse, sibi persuadebunt. Fal-
 luntur tamen qui ita sentiunt, nec satis commoda frigoris se-
 intelligere eò ipso testatū faciunt. Quod Aegypto Nilus, hoc ter-
 ris hisce hyems est, qui illas constringendo arcet, ne reliquæ
 radiorum solarium in sua gremia semel admissorum, quia ab
 obliquo sole refarciri satis nequeunt, fugam tentent, sed ita
 constrictæ, humiditatem, quam semina per autumnum contra-
 xere, auferant & attenuatam minus nocivam reddant; prouti
 iuste ait Olaus M, (c) frigore omnia semina terris injecta ter-
 tili.

F 2

- (a) *Renodeus in situ. pharmac. l. 4. c. 42. cui adde di. p. de frigo-
 re correptis sub Præs. Excell. D. Emmerici Regiomont. Ao.
 1701. habitam. (b) Ceu ita rejeta Peripati sententia,
 que à nivibus sub polarium regionum Etbesiarum fla-
 tus derivabat, Alban. Kiroberus Mund. Subierr. Tom.
 1. l. 4. Sect. 2. c. 3. & cum hoc Sturmius in, Diss.
 de aeris mut. Altorf. Ao. 1695 hab. p. 55. (c) l. 1. c. 19.*

tiliora exurgere. Nevero de nivibus metuamus, ac si tellu-
ri noxiæ sint, experientiæ debemus, ab illis commodissime
interiora latitare, non aliter ac si sale quodam condita sint.
Quod si tempore verno redeunte sole hæc liquesunt, spumofus
inde tellus fit, & facilius sibi concredita in aera protrudit, ac
majori ita facilitate commoda tanta inter mortales distribuit.
Accedit quod oclusis ita à frigore terræ poris, lætior sem-
per refulgeat atmosphæra nostra, dum non tantis plaustris
terreæ se immiscent, & quæ aquæ adsunt atomi à lumine,
quod illas magis magisque circumagit, tenuiores redduntur,
& huic inde faciliorem aditum concedunt. Quod attinet Homines,
tantum abest, ut ex frigore incommoda sentiant, ut sese porins
aeri illi rigidiori exponant, ludos in plateis & flumine vicino
exerceant, imo dum

Qua navibus, pedibus nunc itur & undas

Frigore concretas ungula pulsat equi,
se se trahis majoribus, minoribus, nunc trudendo, nunc jun-
ctis equis vehendo, quando plateæ nivibus tectæ in Urbe, aut
in flumine congelato delectent, & tanta inde gaudia sentiant,
animumque ita reficiant, ac Itali Venetiis se cimbulis oblectare
unquæ valent. Nec prætereant tantæ teneritatis aut molliciti sunt
Incolæ Rostochientes, ut ex levi horrore statim Tertianæ impe-
tum timeant. Horum corpus toties ab aere vibratum, prout
illa corporis pars, quæ præ aliis aut semper aut frequentius
nudatur, minus externi aeris accessum præ aliis minus denu-
tatis persentiscit; durata induit præcordia & lætum frigora-
memorata calcat. Quod si tamen sint, qui frigus hoc saluti-
ferum ferre recusent, aut quos negotia velint totum diem sub
dico gelidoque in aere ut transigant, Hi omni hora illud decli-
nare seseque recipere possunt in conclavia pro lubitu calefacta,
& vel camino igne luculento instructo, aeris rigiditatem in-
fringere vel prope fornacem, eamque igne probe instructam
confidere, ad utrumque ligna hic satis suppetunt. De tem-
perie aeris hujus, quam in vere & autumno obtinet, non
est

(a) vid. plura de nivis usu ap. Bartholin, tr. de nive.

est, ut multa adducamus, cum facile ex præcedaneis illa colligi possint.

§. 8. Tantis jam prærogativis præ multis locis Aer Rostochiensis gaudet, & ex situ, quem elevatio Poli monstrat fruitur: ast quæ non adeo ipsi propria esse dicere possumus, si iustissime velimus sentire, sed quæ de aliis pariter urbibus Megapolenfibus quamvis non in tam excellenti gradu, affirmari possunt. Accedamus itaque ad illa commoda, quæ ex Soli conditione habet Rostochium, cui incumbit, & de quibus Urbs hæc sola triumphare potest. Paludes hic nullibi reperies, vel non tanti momenti, ut aerem inquinare possint, prouti merito de illis conqueritur vicinû Gustrovium, ut & nomen suum inde acciperet, seu Rector Athenæi Ducalis, quod illic est, Joab. Orro Vir solida Eruditione gravis, in Oratione de fatis Gustrovia, 1701, ibidè habitata, exposuit. Nec vicinus aliquis lacus foetidus & patridas atomos spargit, prouti de talibus non modo Sverinum quod doleat, sed ferè omnia oppida habent Megapolensia. Haud montes hic reperies, qui illud includant, quin ipsum in monte collocatum, undiquaque liberum aerem respirat, in hoc tamen felicissimum, quod versus illas regiones cœli, ex quibus ventu accedere solent insalubribus particulis gravidi, duplici tegmine vallis maximis ex terra exstructis, & mœniis altissimis circumdatum sit, i. e. Austrum versus & Occasum; e contra & Orientali & Septentrionali saluberrimis nobis Ventis huic vero quam maxime pateat, & horum accessum sine Obstaculo admittat. Metallifodinas nullas hic dari, non adeo Incolæ lugent, cum ex eo pariter careant terribis exhalationibus, ex lodinis mineralium & metallorum surgentibus, quæ dum aerem densum & crassum efficiunt, causantur tusses siccas, raudines, phthises, dyspnæam, ariduras, anxietates præcordiorum, cardialgias imo citam mortem, sed de quibus ex tali causa nemo Civium conquestus unquam est, (a) Sufficit Incolæ Rosetæ afferri huc metalla jam è terris eruta, & labores monetariorum pas-

(a) *Cen late facta metallurgorum exponit Hoffmannus in Disp. de morbis all. morbis. supr. cit.*

ellu-
lime
fint.
ofius
, ac
uit.
em
stris
ic,
eur,
nes,
rins
cino

un
aut
ant,
tare
sunt
ope,
out
cius
nu-
ra-
ati-
sub
clia
ta,
in-
lam
em-
en-
ek

sa, utpote quæ laboribus suis lucrari sine tanto sanitatis vel salutis dispendio possunt.

S. 9. Equidem non nos fugit quæ malevoli de noxia Maris Balthici vicinitate opponere solent, & quod illud semper vapulet, quando Scorbuti fit mentio, adeo, ut hic inter morbos endemios, qui accolæ Maris Balthici vexant, referatur. Sed quod si penitus inquiramus, qualis morbus Scorbutus sit, affatim constabit, tam generali hoc nomine plurimos affectus includi, quorum genuinas appellationes ac causas ægri aut horrent, aut propter terminorum artis subtilitatem capere nequeunt (a). Aut qui ob anomalias suas plurimos morbos referunt (b): tum etiam esse illud nomen asyllum ignorantæ medicæ, imo ipsorum Medicorum quandoque irregulares ægritudinum variationes haud satis capientium, qui in hoc imitantur Jocos, quibus sub titulo Stellionatus crimen alias innominatum venire solet. Strictiori & proprio significato Scorbutus est conatus naturæ, quo visciditatem humorum, qui ex lento gressu, & quia modo in his modo in illis tubulis hærent, acrimoniam contraxere, attenuare, illos per omnes canales premere, & justam massæ sanguinæ crasim conciliare, sedula est. Quæ vero visciditas sanguinis à salinis particulis induci poterit, quæ illam corrigunt, & tenuiorem reddunt, eo minus, quando illæ aut parcius afferuntur, aut ab aqueis satis solutæ, vix illud nomen amplius retinent? Nequid dissimulemus, viscidus sit sanguis noster, & ad motum tardior ex inquinamenti chylo in primis viis communicato, quando mensa non nisi aut ad plurimum talibus alimentis, fumo vel aere induratis sale ac muria conditis, pane acido aliisque stomacho minus obtemperantibus, est instructa, qualis esse solet accolarum Maris Baltici, quævis fortuna tenuis, cui, si addere vellemus, quæ ex vita sedentaria, studiis, ægritudine animi symbolam addunt, adhuc magis pateret, non adeo acri ex vicinitate Ma-

(a) Ita Conr. Bartholdus Berens in Ep. ad illustrem D. Sebroeckium inserta M. C. append. ad decuriam, ann. 4. (b) Colchowitzii Anmerkung über Timai Zeug-Hausß der Gesundheit pag. 220.

ris Baltici, quã cœteris diatã erroribus esse Scorbutũ tribuen-
 dũ. Insuper, quod si liberales simus & largiamur, accedere aeri
 nostro ex illo Mari particulas salinas, & quã discrasiam sangvinis
 in corpus admittã procurare valeant, annon qui ex longin-
 quo venit Boreas, suis moleculis, circulum amantibus, illas
 circumagitando, discontinuaret, & ita discontinuatas dum-
 mare adhuc duobus milliaribus Germanicis abhinc situm est,
 nobis afferet? ut fileamus sylvas, spissas Mare inter & urbem
 collocatas. Hinc laudat *Dn. Præses* sibi sæpe ab Incolis datum
 consilium quando ex catarrhis se lassum esse conqvestus est, ut
 se in ripa fluminis Varnã septentrionali vento per aliquod tem-
 pus exponat, & addit, raro illud remedii genus se tesellisse quin
 lapsus felici successu idem tentaverit. Haud ergo est, ut quis hic
 loci, prouti de Judæa monuimus Boreã timeat, Salutaris ejus ac-
 cessus est & illi in acceptum ferendum, quando Austro continuis
 flatibus interdum repagula dicta superante & incolis molesto,
 torpidior hæc aura, ex Urbe ejicitur, expellitur, extruditur, exter-
 minatur, & dũ ita aere puriore facta, insimul ex frigidiori bore-
 ali aera cutis poris magis condensatis illi quoque hostes qui sese in-
 de massã sangvinẽ intinuarunt, fugati & qua data porta elimi-
 nati sunt, mox pristina valerudo & antiquum robur redeant.
 Sed quanta commoda septentrio nobis afferat, haud tamen
 ad illam audaciam progredimur, ut ceu plurimi fecere, flante
 Borea, nonnisi masculos foetus concipi, statuere aut propu-
 gnare velimus.

§. 10 Quã hactenus allata sunt pro demonstranda Ae-
 ris Rostochiensis salubritate documenta, talia fuere, ut à prio-
 ri, si ita loqui fas est, omnibus modis illud evictum dederint.
 Ad Conlectanea, quã aerem puriorem excipiunt, eo alacrius nunc
 progredimur, & ad experientiam provocamus. Vel statim
 vero & primo intuitu sese offert Incolarum vigor corporis, quo
 qui hic nati & educati sunt præ aliis pollent, & ex quo tantum
 laborem terre & sustinere possunt Haud ceu de Gallis
 Apium acolis, Florus refert, qui bumentii caelo educati, quid-
 dam simile cum nivibus suis habent, mox ut caluere pugna statim
 in sudorem eunt, vel levi motu quasi sole laxantur, adeo fluxo sunt
 eor

corpore, ut mutationem soli cœliqve haud tolerare possint.
 Ex Deucaleonis potius faxis Rostochienfes natos esse dixeris, ut
 gloriari jure possint:

Namq; genus durum sumus, patiensqve laborum
 Et documenta damus, qva sumus origine nati.
 Ceu verba illa ipse Rostochiensis suis civibus tribuit, *B. Lindemannus*. (a) Proceritate communiter ad longitudinem illam
 accedunt, quam justam hominis esse *Elsholius* (b) defendit,
 & 6 pedibus Geometricis definit. Pariter illorum membra pro
 illa longitudine debitam inter se symmetriam servant, & quam-
 vis frequenter prominulo sint ventre, raro tamen tam obesi
 ut quod inter gulam & ingovina interest spatii, omne venter
 occupet. Breviter summo jure incolis hujus Urbis verba ap-
 plicantur *Joh. Baptist. Porta*: corpus quod nec densum eviden-
 ter est, nec laxum, neque durum neque molle, nec pilosum nec
 glabrum, quæcumque magnitudinis exstiterit, temperatissi-
 mum erit. Quod si forma hominibus liberalis, nec minor mulie-
 rum venustas grata est, sed in cujus laudes excurrere bre-
 vitatis ergo nolumus, ne quoq; hederam suspendere vino satis
 vendibili videamur. De fertilitate foeminarum tantum mo-
 nemus quamvis non adeo obviam tales sint, quæ, ut foeminae
 in Svecia ex relatione *Rudbeckii* 20. foetus excludant, non ta-
 men desint qui 10. 11. 12. imo plures partus formosissimos
 enitantur, & longævitate ad viros, quorum qui 70. vel 80.
 annum attingunt, non adeo sparsim hic reperiuntur, prox-
 ime accedant. Haud enim vero bona mentis indoles silentio
 prætereunda est quæ hic sese vel in omnibus à teneris jamdum fi-
 stit & ex qua ad addiscenda non modo opificia vel artes mathe-
 maticas &c. per quæ habiles sunt sed ad sublimiora studia admodum
 capaces; ut si mens esset catalogum Virorum hic prognatorum
 & ex scientiis ad summa officia ad motorum texere, maximus illo-
 rum numerus foret. Exhibuit equidem sese illa mentis præ-
 stantia vel a primordiis hujus urbis & multos temper domi-
 militiæqve præstantes genuit ac doctrinæ gloria fulgidissimos
 Viros

[a] l. c. (b) in *Antropometria* c. 9.

Viros;
 Saoris;
 præstat
 potuiss
 Barbar
 quiden
 Elucesc
 sum ex
 sed fulc
 nimium
 nando
 tacenda
 suo *Alb*
 Stockho
 lerint;
 S.
 urbis a
 apparui
 Sedes fa
 quamvi
 tamen
 certius
 teat fier
 me con
 & quam
 cæsterin
 tis hu
 illustrat
 novimu
 messero
 aliis hu
 nuper e
 illorum

Viros, sed in eo aliquomodo culpandos, quod in consignandis
 Saorū virtutibus tardiores fuerint. Qui si intendissent calamum
 præstantissima suorum facta scribendi nitore per facile exquirere
 potuissent. Iusta inde querela *Maresballi*, qui *Herulos inter*
Barbaros virtute omnes antecessisse, sed ex distantia loci (ubi tum
 quidem erant, qui res gestas scriberent) *ultimos fuisse*, docet.
 Elucescit attamen & virtus & fortitudo Virorum Rostochien-
 sium ex *federe Hanseatico*, cujus non modo ornamentum fuerit,
 sed fulcrum firmissimum, adeo ut ex insita animi gloria etiam
 nimium aliquando Sociis suis dederint, & illorum morbos sa-
 nando, Ipsi non semel sanitatis dispendium passi sint. Nec
 tacenda animi Magnitudo, quæ illos Ao. 1388. impulit ut Domino
 suo *Alberto*, à Davis durissimo carcere incluso, & ejus regiæ
 Stockholmia obsidione cincta & fame oppressa, classe suppetias tu-
 lerint, & comiteatu allato rerum faciem admodum mutaverint.

§. II. Omnium vero maximè, quantum Incolas hujus
 urbis ad omnia summum atq; excellens Ingenium armaverit,
 apparuit ab illo tempore quando Academia & Musarum hic
 Sedes facta est. Lumen inde intellectui Incolarum accessit, &
 quamvis Curios Camillosve suos urbs hæc habuerit, nunc
 tamen virtutibus, majoribus quasi theatris propositis, Illi
 certius acriusq; perspexere, quidnam ubiq; deceat, vel oport-
 neat fieri aut omitti, ut vix adhuc semel, ceu antea, frequentissi-
 me contigit, primis animorum libidinibus obtemperaverint,
 & quam debebant, Magistratui obedientiam, cervicibus suis ex-
 cufferint. Longū nimis foret singulos enumerare, qui Scien-
 tiis hunc adeo Celebrem Heliconem & ita totum orbem
 illustrarunt; imo supervacaneum illud judicamus, posteaquam
 novimus illorum Nomina clarissima jamdum à *Sebastiano Bac-*
messero Ecclesie Travemundensis Presbytero, consignata & cum
 aliis hujus Urbis & Academiae memorabilibus, illo proh!
 nuper extincto, (a) cura *Filii*, in lucem proditura esse. Pariter
 illorum Eruditorum Nomina, qui hodiernum in eo sunt, ut in
 G
 genia

2] *Isbnographiam illius Opera exhibent Nova Litteraria*
Maris Baltici. A. 1700. pag. 347.

genia elegantissime forment, & studiosam juventutem Sapientia
 præceptis componant, quoad maximam partem in *Rostochio* li-
 terato, sub initium Anni 1700. exhibuit & propria ita merita atq;
 fata orbi significavit nunc B. D. *Habibhorstius*. Abhinc
 itaque ex benigno cœli statu una cum vitæ halitu scientiarum
 spiritum impetumve Incolas hosce percepisse & adhuc percipere
 experientia confirmat, adeo Virorum Doctorum vel hic pro-
 gnatorum, vel hic formatorum gratissima seges in omnes re-
 giones delata est, & omnium seculorum posterî habebunt,
 quod in illis admirentur.

§. 12. Pergimus in Examine Aëris hujus urbis, & at-
 tendimus ad Valeitudinem Incolarum & morbos quævis hîmaxi-
 mè obnoxii sunt. Haud quippe eò Salubritatis limites exten-
 dimus, ac si Incolæ ab omnibus infirmitatibus immunes sint,
 & perpetua sanitate fruantur; quamdiu mortales gignuntur,
 nec illud humani alienum habebunt, in eo tamen præ aliis
 feliciores, & quæ non minima beatitudinis pars, quod non semper
 & constanter ex aere habeant, quæ metuant, & quæ corpora
 animamve illorum turbent, ac excrucient. Videmus per-
 quam plures, bene valentes & ad Senium valetudine prospera
 properantes: imo meliuscule se haberent alii, modo non ex
 ingluvie vinorum adustorum & ex fermento paratorum spirituum
 citius justo sibi ipsis & morbos & mortem accelerarent: vel si
 quando morborum primitias sentiunt, non apud Medicastro-
 qui dum blasdiuntur cauda morsum intentant, & ad lade-
 dum & occidendum satis officiosi sunt, sed apud illos quævis
 Deus laboribus & sudoribus scientiam medicam vendidit, opem
 quærent. Morbos gentilitios, Medicis Endemios dictos,
 ceu tales, qui Regioni aut loco cuidam familiares esse solent
 & ad perpetua mala jure referuntur, ex climatis, aeris aut soli
 culpa oriundos; Rostochium nunquam novit, nec hodie expe-
 ritur. Equidem, ceu antea monitum est, Incolas, ut qui Maribali-
 thico adjacent, ex scorbuto admodum laborare, Exteri affirmant,
 Vicini credunt, Ipsi sibi pervasum habent, sed falluntur omnes,
 si ad signa illius morbi propria & inseparabilia attendamus, quæ
 præ-

præti-
 tionem
 purpur
 inferior
 (etoren
 tionem
 Vix eni
 illa offe
 quæqv
 stomac
 mala f
 mis
 D. Prae
 exercu
 tio & fi
 post by
 chis h
 millias
 usmodi
 se vero
 loci mo
 tides, s
 rarissim
 tem no
 vit, sed
 sed frec
 de copi
 tanas e
 copiosi
 non mo
 editas, s
 Medica
 tur tem
 illis qu
 borum

si
præuante Lindano, Etmullerus esse dicit (1.) ardorem & titilla-
tionem in gingiuis cum subsequenti cruentatione, (2) Colorem
purpureum sub concavo oculorum, (3) maculas in femoribus &
inferioribus tibiaram partibus, (4) vacillationem genuum, (5)
torem oris jejuno ventriculo, (6) crebram phlogosin & exastua-
tionem per totum Corpus (7) arenulas rubras & facile friabiles.
Vix enim in centesimo, quem volunt scorbuto affligi, Civium
illa offenderelicet, si cui vero familiaria, ex diætâ ad salsa
quæque dura & viscida propensâ intemperie, (quæ fermenti
stomachalis vires obtundit, quo obtulo digestionis frigent &
masa sanguinis viscidior fit) illi obtingunt. De morbis Epide-
miis, seu illis, qui plures simul eodem corripere malo solen-
D. Praeses refert, Se per illa tempora, per quæ hic Medicinam
exercuit, raro tales observasse, aut qui non brevi temporis Spa-
tio & sine singulari incolarum stragè cessaverint. Obrepuisse, ait,
post hyemes pluviosas, omni Germaniâ nocivas, febres pete-
chialis horridas, sed quæ benigno fato non nisi certas fa-
milias affixerint & illos, quæ necessitudo imposuerit isti-
usmodi ægrotis debitam opem subministrandi. Exspirat-
se vero & fugatas illas esse à Boreâ surgente, certissimo hujus
loci morborum contagiosorum antidoto. Quandoque Pleuri-
tides, tusses graviores, hinc inde quosdam corripuisse, sed quæ
rarissimè in phthisin degeneraverint; Febres tertianas per æsta-
tem non raro obrepere & vulgus exia affligi Idem observa-
vit, sed quarum originem non in aere quærendam esse vult,
sed frequenti harengum recentium comeltione, qui tum qui-
dè copiosissimè afferuntur, & pretio vilissimo venduntur. Quar-
tanas esse rariores, Variolas vero, addit, per præteritam æstatem
copiosissimè & adultos & infantes infestasse sed benigniores
non modo fuisse respectu habito ad strages in locis vicinis ab illis
edatas, sed benignissimas, ut vix quatuor illorū perierint, quævis
Medica manus admota fuit. Imo hoc ipso, quo hæc scribun-
tur tempore, morbilli in Urbe regnant, sed placidissimè, ut ex
illis quempiam occubuisse nondum compererimus. Quod mor-
borum gravissimum, Pestem, attinget, ex contagio equidem
illa

¶ 12 ¶

illa huc tribus quatuorve vicibus delata est, sed loci hujus finitandum, quod non tanta ejus fuerit scœvitia. Illius, quæ Ao. 1602. hic grassata fuit & pro vehementissimâ habita, imo cum putaretur extincta, sequenti anno ardentiori flamma recruduit, meminit *Varenius* (a), illa 1300 homines ex Republica Oppidana, ex Academia non nisi Celeberr. Theologum D. Loebichium & quatuor studiosos letho immaturo traditos esse. Ut tandem quæ de sporadicis Morbis seu illis quibus sine metu contagii nunc hic nunc ille corripitur, in his oris sententiâ sit addamus, quamvis hi non adeo aeri quam reliquis Diæta erroribus ortum debeant, pariter ex ore D. Præsidis accipio, quandoque per mensem unum alterumve omnino exin halcionia esse, nisi forte an grava vel vulneratus opem Medicam velint. Si qui vero ægrotorum, hunc nostrum extollunt Aërem, Phisici illi sunt, utpote qui huc delati, ex liberiori & tenuiore aere quasi reviviscunt, & vitæ quod restat, blandenecantis, ut solent alibi, angustis, absolvunt.

§. 13 Nec tamen hodie demum advertimus esse ex Aëris salubritate Rostochium elogiis & accessu dignum, quin excutiamus tantum præteritorum temporum historias, & mox constabit, nunquam non illud fuisse Asylum ægrotantium, & ex distans admodum locis huc advolasse, quos corporis valentia admodum exercuit. Alia attamen facie & longe diverso habitu temperies hujus Aëris tunc quidem apparuit. Subuluta Mona: his huc delatis illa blanda atmospheræ & purior constitutio, utpote quod tum experientia & placida vita illos docere poterat, ac etiam Medicinæ & Physices notitia, qua nunquam non fuere delectati & hodiernum recreantur, & prout fuere piis (ita appellare huic similes solent) fraudibus deditissimi & in illis excogitandis callidi admodum, in Templo hujus Urbis maximo & ex structuræ elegantia jamdum splendens, Divæ virgini Mariæ ab illis consecrato, Tabulam suspendere, hujus imagine venerabilem, & de illius efficacia in sanandis morbis & indefessa curandi virtute mira Populo annuntiarunt, multum solaminis in morbis inde promissere, & facile quoque illi

(a) Vid. Programm. in Obiitum D. Fabricii

p̄svasere, q̄vis jamdum religiosus Virginis cultus r̄verend̄
 ūā maximam incusserat, Testatur adhuc dum de felici illius Con-
 siliū successu, *Carthausum*, quod Dux BARNIMUS III. Po-
 meraniæ Princeps A. 1360 aliquanto longius à mœnibus Urbis
 Sietimensis distitum, ad Oderam loco am̄nissimo, ubi pul-
 cherrimus insuper prospectus fundavit, ibique Monachos ad
 honorem Mariæ Rostochianæ Vocatos introduxit, quod jam
 Viadrinam arcem vocari *Fridebornus* notavit. (a) Nec adeo
 longe abhinc in memorato templo asservata vidi & in signa mi-
 raculū è regione dictæ imaginis, suspensā fulcra lignea varii
 generis, quæ olim ægrotos sustinerant, sed quæ cum trabe
 ferreas cui innitebantur, hodie sunt remota. Miraculorum ple-
 na vero imago hodiernum in dicto loco conspicitur. Equidem
 expirante in his oris & exturbata religione ac credulitate Pon-
 tificia illa fraus pariter cessavit, nec tamen omnis infimul Fa-
 ma salubritatis periit, sed quæ ad nostrasque tempora mansit,
 & quod speramus, apud posteros insigni cum effectu mansura
 est, *Paulum Merulam*, qui successor fuit Justi Lipsii, Author No-
 vorum Republicæ literariæ, narrat huc appulisse Anno 1607
 mense Julio ad sanitatem recuperandam aut ut verbis Authoris
 illud exprimamus, *il a fait un Voyage pour y voir quelques*
amis & quelques parens, & dans l'esperance de restablir la san-
te, que son trop d'attachement à l'etude avoit ruinée (b) &
 felicissimum fuit Consilium à Medicis Lipsiensibus *D. Grapio*
 tum, ut aerem relicta Lipsiensi, cum Rostochiensi commuta-
 tum, (c) vix enim in patriam reversus mox convaluit, hodie
 loci strenue inservit, & tamam perennem sibi parat. Quis
 ergo non videt Vera dixisse imo pene dixerim vaticinatum
 fuisse *Munsteram*, quando ita de Rostochio: *Principes Ma-*
gnopolenses & cives Rostochienses missa legationis

G 3

in

(a) *Descript. Urb. Sietimens. A. 1624. in 4.* (b) *Nouvelles de la*
republique des lettres mois d'Avril 1684. Art. 2.
 (c) *Rostoch. literat. p. 192*

in Urbem (Romam) impetrarunt privilegium studii generalis in Civitate Rostochiensis, loco ad eam rem non incongruo, quod aeris salubritas & vitalium omnis generis levi pretio ibi magna est copia (a). Quæ sua approbatione Middendorpius Decanus Susensis in libro de Academiis reddidit splendidiora (b) Nec ergo quicquam restat, quam ut verba Camilli nostra faciamus: (c) Non sine causa Dii (Principes) homines hunc Urbi condenda locum eligerunt, saluberrimi colles, flumen opportunum, quo ex omnibus locis fruges devehantur, quo maritimi, commeatu, accipiantur, mare vicinum ad commoditates, nec expositum nimia propinquitate ad pericula classium externarum; Verbo ad incrementum Urbis, ad salutem incolarum natum unice locum.

(a) *Cosmograph.* (b) *er. Acad.* (c) *Livius lib. 5. hist. c. 54.*

INDEX.

<i>Academia Rostochiensis</i>		elasticus est
quando fundata	pag. 41.	ej. Vires & robur
ejus Primi Professores Philosophi	p. 42.	Varie mutatur
Primus Rector Strenbeck.	ibid.	an ab Astris & quomodo
maxima urbis gloria,	pag. 41.	qualitates
<i>Aëris</i> Etymologia.	pag. 5.	sibilus unde
definitiones	ibid.	mutatio in morbis solatium
essentia nondum detecta.	pag. 5.	in pulmonibus sanguine ingreditur
innotescit per experimenta	pag. 4.	cum cibus descendit
est corpus fluidum	p. 5.	sanguinis motum intestinum
ejus particulae male in certas classes		nutritionem promovet
distribuantur	ibid.	qualitas ex effectu noscitur

spiritus animales reficit p. 26.
 vis salutaris vel non pag. 27. & seqv
 averus minus nocet pag. 31.
 ad scientiam confert. pag. 32.
 quando pag. 17.
 an fuerunt p. 33.
 pneumatica origo pag. 4.
 Essentia adhuc laet pag. 32.
 quomodo corporis fata sequitur ibid. 33.
 Vitro Monachus multos circumvenit. pag. 7.
 molecula in aere & unde p. 6, 8.
 vid. septentrionalis ventus
 quavis quã habere dicuntur in Aerẽ p. 10.
 specialissime determinari nequit p. 12.
 nomina ex occulta Chymia Egypt. p. 11.
 sunt toridem soles pag. 12.
 in vitrum abit pag. 17.
 sympatheticum p. 8.
 volatile est ibid.
 quando p. 18.
 v. septentrio
 minus sepulta aerẽ inquinant 27.
 quare se in Belgium contulit. 34.
 unde fallunt. pag. 12.
 Rostochii optimẽ parantur p. 40.
 quare noctu splendent pag. 16.
 naturalia ex quo constant pag. 6.
 omnia sunt pellucida ibid.
 solidum sine poris non datur 8.
 aerem raro immutat pag. 9.
 aerẽ prohibitu mutare non potest 9.
 Thermometri inventor. p. 4.
 globi terraeque aerẽ constituunt 6.
 excelsus Astronomus p. 15.
 fons & usus p. 43.
 veterum quid? pag. 37.
 33.

Febres tertianæ unde pag. 71.
 Feles quomodo noctu vident pag. 16.
 Frigoris commoda pag. 29. 43.
 Gallis Italia funesta pag. 32.
 Grandinis causa pag. 19.
 Gverickius anthlæ pneumaticæ Author. p. 4.
 Gustropeum paludibus obsitum pag. 45.
 Halo corporum igne flagrantium pag. 7.
 Helvetorum morbus, Helimith dictus p. 32.
 ia infalubris est ibid.
 Henricus III. Episcopus Sverinensis Acade-
 miam inauguravit & primus Cancele-
 larius factus est. pag. 41. 42.
 Hyems quando pag. 17.
 salutaris & amœna p. 43. 44.
 ali tempore aer serenior pag. 19. 29.
 Ignis subterraneus ex sole est pag. 16.
 Imbres unde pag. 19.
 Lacinium
 Laciburgium) qualis urbs pag. 36.
 Lapis scissilis in vitrum abit pag. 14.
 Lapis panem spirans p. 7.
 Lignum est pellucidum pag. 6.
 Longitudines locorum adhuc incertæ p. 37.
 Londini aer infalubris. pag. 26.
 Lux, Lumen, Radius non differunt. pag. 14.
 Magi aerem non immutant. pag. 9.
 Magnetis vires pag. 7.
 Maria quare non augentur pag. 8.
 Mare Balibicum an scorbutu generet p. 4.
 Marmor pellucidum est. pag. 6.
 Metalla sunt pellucida pag. 7.
 Metallurgi morbis & quibus expositi p. 7. 26.
 Metallum fodinæ aerem viriant pag. 26.
 nulla circa Rostochium. pag. 45.
 Morbi Rostochiensibus familiares pag. 51.
 Nebula quid pag. 19.
 Nix unde ibid.
 Nix

Nivis commoda p. 44
Nitrum an in aere p. 25
Noctambulones quomodo vident p. 16
Nox quando ibid.
Nubes unde sustententur pag. 6.
Nutritio fit beneficio aeris pag. 24.
Paludes circa Rostochium nullæ pag. 39.
Pestis Rostochii mitior pag. 51.
Phthisis Londinensibus familiaris p. 26.
 curatur mutato aere pag. 26.
 laborâtes Rost. comodiavitâ agunt p. 52
Planeta quid circa aerem possint p. 9. 13.
Pori sunt in omnibus corporibus pag. 8.
Quartana Rostochii rariore, pag. 51.
Radij solares tenuissimi sunt pag. 16.
 non sunt acidi ibid.
 nec pulvis ex illis colligitur ibid.
 efficacissimi sunt pag. 14. 15. 16.
 semper sunt in aere pag. 16.
Roma unde tam potens fuit. pag. 34.
Ros quid 19.
Rostochii Etymologia p. 35.
 situs respectu globi pag. 37. 38.
 foli pag. 39.
 um versus meridiem elevatum ibid.
 septentrionem declive ibid.
 quando extrui cœpit pag. 39. 40.
 olim amplissimum pag. 40.
 temperie aeris gaudet p. 2. 42. 43.
 Academiam fovet 41.
 fuit asyllum agrotorum. 52.
Rostochiensis Viri sunt bonæ indolis p. 2
 ad sciências addiscendas perquâ habiles 49.
 corpore robusto pollut. pag. 47
 item vigore animi pag. 48.
 ex fœdere Hanseatico clari pag. 49
EM. p. 2. lin. 7. 1565. l. 1665 p. 3. lin. 24. natura l. materia p. 5. lin. 19. corporis l. corporis
 p. 18. lin. 11. ætatem l. ætate p. 24. lin. 29. corpori l. corporis p. 27. lin. 3. no viscera l. viscera
 ra p. 28. l. 15. humiditatem l. humiditatum p. 30. lin. 32. a. l. b. lin. 36. adde (b) Horn. h
 natural. p. 92. p. 31. lin. 11. affererit. l. affert. p. 37. lin. 15. Megapol. l. Magnapol. p. 42. lin
 (a) l. (b) pag. 48. lin. 12. ingovina l. ingvina.

Femina venustæ sunt & fertiles pag. 44
Sanguinis motus inrelinus ab aere pag. 44
Sapiëntiam multû depêdet à qualitate aeris pag. 44
Satan quare Bèppè dictus pag. 44
Scorbutus qualis morbus pag. 44
 an endemius & quibus pag. 44
 Rostochii non endemius, pag. 44
Serenitas aeris unde pag. 44
Septentrion. Ventus præaliis salutaris pag. 44
 Rostochii saluberrimus pag. 44
 Judæis olim infensus pag. 44
Sol aerem modificat. pag. 44
 is magnitudo vel forma nondum pag. 44
 recta pag. 44
 Virtus indefinita. pag. 44
 ignis subterranei Genitor pag. 44
Styria incolæ unde ingenio tardo p. 44
Studiorum differentia ex aere ibid.
Seellarum cultus unde pag. 44
Suæthum ex paludibus vicinis insalubre pag. 44
Terra aeri particulas immiscet pag. 44
 quantum à sole distat pag. 44
 æ diameter pag. 44
Varna nomen unde, pag. 44
 olim Svenus pag. 44
Ventus quid = pag. 44
 ex mari aqueas atomos abripit pag. 44
 an per circulum ambulet pag. 44
 orientalis ubi salutaris pag. 44
 Septentrionalis V. Septentr. pag. 44
 australis minus salutaris pag. 44
 occidentalis nocivus pag. 44
Verulamii laudes = pag. 44
Ver quando & unde amœnum. pag. 44
Veteres circa aerem solliciti pag. 44
Zodiaci signis male urbes subijciuntur pag. 44

Rostock, Diss., 1704-05

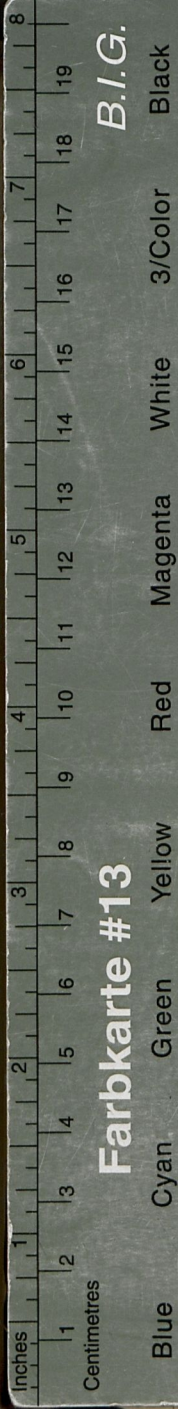
ULB Halle 3
004 505 76X

Sb.

f

xxx.

13

17051.

R. V. E. S.
PHYSICO - MEDICA

BRITAN-
NIS RO-
SINENSIS

unden Luft

stoc /

OSISSIMÆ FAC. MEDICÆ
S I D E

GIO DE
INGIO,

. SUPERIOR. PROFESS.
DINAR,

FAUTORE SUO CO.
MIA ROSTOCHIENSI

ύκλω

II ANNI MDCCV.

MINI SISTIT

GERHARD,

T. S.S.Th. & Ph. St.

SER.PRINC. & ACAD. Typ;